

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi perusopetuslakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja lukiolakia.

Lakeihin ehdotetaan täsmennettäväksi opetuksesta epäämistä koskevaa sääntelyä, jotta opiskelija saisi epäämisen aikana ja opetukseen palatessa tarvitsemansa tuen. Perusopetuslain epäämistä koskeva aika ehdotetaan laajennettavaksi jäljellä olevan päivän lisäksi myös seuraavaksi päiväksi. Erottamista koskevia menettelysäännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskelijalle ja huoltajalle varattaisiin tilaisuus osallistua henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan erottamisen aikana. Lisäksi opiskelijan velvollisuuksia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan lukiolain mukaista sääntelyä.

Lakeihin lisätään säännös lapsen edusta opetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä.

Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja lukiolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä säädettäisiin opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syylistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Lakeihin sisältyvä kaksoisrangaistuksen kieltoa koskeva sääntely ehdotetaan kumottavaksi.

Perusopetuslain ja lukiolain muutoksenhakua koskevaan sääntelyyn tehtäisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetusta laista johtuvat muutokset.

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.1.1 Perusopetus	5
2.1.2 Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus.....	9
2.1.3 Lapsen edun ensisijaisuus	11
2.1.4 Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain edellyttämät muutokset	11
2.1.5 Kaksoisrangaistus.....	12
2.1.6 Häirintä-, kiusaamis- ja väkivaltatilanteet esi- ja perusopetuksessa ja toisella asteella.....	13
3 Nykytilan arviointi.....	16
4 Tavoitteet.....	18
5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	18
5.1 Keskeiset ehdotukset.....	18
5.2 Pääasialliset vaikutukset.....	19
5.2.1 Taloudelliset vaikutukset	19
5.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
5.2.3 Lapsivaikutukset	19
5.2.4 Viranomaisvaikutukset.....	21
6 Muut toteuttamisvaihtoehdot	21
6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	21
7 Lausuntopalaute	24
8 Säännöskohtaiset perustelut.....	25
8.1 Perusopetuslaki	25
8.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta	29
8.3 Lukiolaki	31
9 Lakia alemman asteinen sääntely	33
10 Voimaantulo	33
Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.8.2022.....	33
11 Toimeenpano ja seuranta	33
12 Toimeenpano ja seuranta	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
12.1 Suhde talousarvioesitykseen	33
13 Suhde muihin esityksiin.....	34
LAKIEHDOTUKSET	37
1. Laki perusopetuslain muuttamisesta	37
2. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	40
3. Laki lukiolain muuttamisesta	42
LIITE	45
RINNAKKAISTEKSTIT	45
1. Laki perusopetuslain muuttamisesta	45
2. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	50

3. Laki lukiolain muuttamisesta	54
---------------------------------------	----

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan sisältyy lupaus syrjimättömyydestä, jonka mukaisesti Suomessa on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille.

Hallitusohjelman osan 3.6 (*Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi*) toisen tavoitteen mukaisesti jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen. Tavoitteen toteuttamiseksi vahvistetaan seksuaalikasvatusta sekä laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen.

Hallitusohjelma osan 3.7 (*Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi*) toisena tavoitteena on vahvistaa oppilaitosten yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä oppilaiden ja opiskelijoiden roolia ja vaikutusmahdollisuuksia koulu yhteisöissä. Tavoitteen mukaisesti asetetaan nollatoleranssi koulukiusaamiselle ja tarjotaan oppilaitosten henkilöstölle sekä oppilaille ja opiskelijoille kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Otetaan huomioon myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Laajennetaan hyväksi havaittuja käytäntöjä valtakunnallisesti ja turvataan vaikuttavien hankkeiden jatko.

Tavoitteiden toteuttamiseksi hallitus käynnisti toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Hallituksen esitys on osa opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan sekä häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Ohjelman toimenpiteitä on valmisteltu yhteistyössä sisäministeriön, oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa. Hallituksen esityksen tarkoituksena on täsmentää ja korjata opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen voitaisiin puuttua oikea-aikaisesti, vahvistaa oppilaan oikeusasemaa ja turvata kaikkien koulussa toimivien turvallinen oppimisympäristö.

Hallituksen esityksellä toteutetaan lainsäädäntöehdotuksen ehdotus (LA 27/2020 vp). Lukiolain (714/2018) 40 §:ään ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 80 §:ään ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslain 29 §:n (1267/2013) 7 momentin mukainen velvoite myös toiselle asteelle. Jatkossa myös lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opettajan tai rehtorin tulisi ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Aloitteen tarkoituksena on säätää opettajalle tai rehtorille velvoite puuttua tiedossa olevaan lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa esiintyvään kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään koulutuksen järjestäjän ohjeistuksen mukaisesti.

Hallituksen esitys pohjaa vuonna 2014 voimaan tulleet lakimuutoksiin (1267/2013), joilla lisätiin uusia keinoja puuttua kiusaamiseen ja häiritsevään käyttäytymiseen. Lisäksi oppilaskunnat vakiinnutettiin toisen asteen koulutukseen ja perusopetukseen.

Hallintolainkäyttölaki (586/1996) on kumottu 1.1.2020 voimaantulleella lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019). Perusopetuslaissa ja lukiolaissa viitataan kumottuun hallintolainkäyttölakiin.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä virkatyönä.

Hallituksen esityksen kiusaamisen ehkäisemistä ja oppilaitosten turvallisuutta koskevat lakiesityksien on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriön kiusaamisen vastaisessa työryhmässä. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 24.11.2016 työryhmän pohtimaan kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa (Dnro 66/040/2016). Työryhmän tehtävä kattoi varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen. Työryhmän tehtävänä oli tehdä esitykset kiusaamiseen puuttumisesta sekä hyvinvointia ja työrauhaa edistävästä toimista.

Kaksoisrangaistuksen kieltoa koskeva sääntely on valmisteltu yhteistyössä oikeusministeriön, sisäministeriön ja Poliisihallituksen kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjestää lausuntokierroksen aikana erilliset kuulemistilaisuudet.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos annetaan lausunnoille 3.5.—7.6.2021.

Esitystä käsitellään kunnan viranhaltijain neuvotteluoikeudesta annetun lain (389/1944) tarkoittamassa neuvottelussa keväällä 2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa lasten ja nuorten kuulemisen keväällä 2021.

Hallituksen esitys käsitellään kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa syksyllä 2021.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa lausuntopalvelussa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Perusopetus

Työrauha ja turvallisuus esi- ja perusopetuksessa

Suomen perustuslain (731/1999) 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin laissa tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Jokaisen oikeus maksuttomaan perusopetukseen voidaan katsoa sisältävän myös oikeuden häiriöttömään opiskeluun, mikä edellyttää puuttumista muiden oppilaiden häiritsevään käyttäytymiseen.

Työrauhalle voidaan etsiä oikeudellista pohjaa koulun perustehtävästä. Perusopetuslain (628/1998) 2 §:n mukaan perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Perusopetuslain 35 §:n mukaan oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Velvollisuus käyttäytyä asiallisesti sisältää myös kiellon kiusata muita oppilaita tai koulun henkilöstöä. Asiallisen käyttäytymisen vaatimusta voidaan tämentää koulun järjestyssäännöissä.

Opetuksen tavoitteita tarkennetaan valtioneuvoston asetuksessa perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (422/2012). Asetuksen 5 §:n mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tarvetta itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Opetuksella ja kasvatuksella edistetään elämän, ihmisarvon loukkaamattomuuden, ihmisoikeuksien, luonnon ja toisten ihmisten kunnioittamista sekä tuetaan oppilaiden kasvua tasapainoisiksi ja terveen ihmistunnon omaaviksi ihmisiksi. Tavoitteena on myös oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kasvu hyviin tapoihin. Opetus ja kasvatustukevat oppilaiden kasvua erilaisuuden kunnioittamiseen sekä vastuullisuuteen, yhteistyöhön ja toimintaan, joka edistää ihmisryhmien, kansojen, aatteiden, uskontojen ja kulttuurien välistä kunnioittamista ja luottamusta.

Perusopetuslain 29 §:n 1 momentin mukaisesti opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Säännös edellyttää toisaalta, että opetukseen tarkoitetut tilat ja välineet ovat turvallisia, ja toisaalta se velvoittaa koulutuksen järjestäjän huolehtimaan esimerkiksi siitä, etteivät oppilaat joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteiksi koulussa tai muussa koulun toiminnassa (HE 86/1997 vp, s. 64). Opetuksen järjestäjän tulee laatia osaksi opetussuunnitelmaa suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

Perusopetuslain 3 §:n mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Yhteistyövelvoite turvallisuuden ja työrauhan takaamisessa konkretisoituu usean säännöksen kautta. Esimerkiksi koulun opettajan tai rehtorin tulee perusopetuslain 29 §:n mukaan ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllystyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tuoda esiin koulussa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän lisäksi myös koulumatkalla esiin tulevat kiusaamis- ja häirintätapaaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Myös oppilaan aiheuttamasta aineellisista vahingoista tulee perusopetuslain 35 §:n mukaan ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle.

Perusopetuslaki koskee soveltuvin osin myös esiopetusta. Esiopetukseen sovelletaan lähtökohdaisesti kaikkia perusopetuslain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä, jollei säännöksessä erikseen todeta, että sitä sovelletaan vain perusopetukseen (HE 86/1997 vp, s. 53). Varhaiskasvatuksessa järjestettyyn esiopetukseen sovelletaan perusopetuslakia vain esiopetusta järjestäessä. Varhaiskasvatukseen sovelletaan varhaiskasvatustalain (540/2018). Varhaiskasvatustalain ei sisällä säännöksiä esimerkiksi lapsen kurinpidosta tai ojentamisesta varhaiskasvatuksessa.

Ojentamis- ja kurinpitotoimet

Työrauhan turvaamiseksi ja turvallisen oppimisympäristön takaamiseksi tarvitaan keinoja puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Esi- ja perusopetuksessa ei ole lupa käyttää oppilaaseen muita ojentamis- ja kurinpitotoimia kuin mitä lakiin on kirjoitettu. Perusopetuslain mukaisia *ojentamiskeinoja* lievimmästä ankarimpaan ovat kasvatuskeskustelu, oppilaan määrääminen poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi sekä jälki-istunto. Kirjallinen varoitus ja erottaminen määrääjäksi ovat *kurinpitorangeistuksia*, joista tulee antaa päätökset. Opetuksen epääminen jäljellä olevan päivän ajaksi on turvaamistoimenpide. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaista kasvatuskeskustelua ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalta tavalla.

Perusopetuslain 35 a §:n mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai rikkoo muuten koulun järjestystä, voidaan määrätä osallistumaan kasvatustilaisuuteen. Kasvatustilaisuuden tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti ja kuulla oppilasta sekä selvittää käyttäytymisen syyt ja seuraukset ja keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tarkoituksena on löytää positiivisia keinoja oppilaan käyttäytymisen parantamiseksi. Kasvatustilaisuus on ensisijainen keino puuttua oppilaan häiritsevään ja epäasialliseen käyttäytymiseen ja se on puuttumiskeinoista lievin. Menettelyn tarkoituksena on löytää positiivisia keinoja oppilaan käyttäytymisen parantamiseksi. Kasvatustilaisuudesta määrää koulun opettaja tai rehtori.

Opetusta häiritsevä oppilas voidaan perusopetuslain 36 §:n 2 momentin nojalla määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämisestä tilaisuudesta. Oppilaan määrääminen poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi on toiseksi lievin ojentamiskeino. Häiritsevän oppilaan poistamisella pyritään turvaamaan muiden oppilaiden oikeus opetukseen. Päätösvalta oppilaan määräämisessä poistumaan luokasta tai opetustilasta on oppilaan opettajalla. Koulun järjestämisestä tilaisuudessa päätöksen tekee rehtori tai opettaja. Opettaja ja rehtori määrittelevät sen, mikä on sellaista häirintää, että muiden oppilaiden oikeus opetukseen ei toteudu. Oppilasta on lain 36 h §:n mukaan valvottava myös silloin, kun hänet on poistettu opetustilasta. Lain 36 a §:n mukaan toimenpide tulee kirjata ja oppilaan poistamisesta on ilmoitettava oppilaan huoltajalle.

Mikäli oppilas ei noudata hänelle annettua poistumismääräystä, rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa oppilas luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta 36 b §:n nojalla. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Tarpeellisia keinoja voivat olla esimerkiksi väkivaltaisesta käyttäytymisestä oppilaan rauhoittaminen kiinni pitämällä ja taluttaminen pois tilanteesta. Oppilaan poistamiseksi ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Rehtori ja opettaja voivat toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Perusopetuslain 36 §:n mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Perusopetuslain 36 a §:n mukaan ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Jälki-istunnosta on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja toimenpide tulee kirjata. Toimivalta jälki-istunnon määräämiseen on perusopetusasetuksen 18 §:n mukaan oppilaan opettajalla. Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä, harjoituksia ja tehtäviä, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan.

Varsinaisia kurinpitovälineitä ovat lain mukaan kirjallinen varoitus ja määräaikaisten erottaminen. Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan perusopetuslain 36 §:n nojalla joko määrätä jälki-istuntoon tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys.

Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kirjallisesta varoituksesta on tehtävä kirjallinen valituskelpoinen hallintopäätös. Päätöksen tekijästä ei ole perusopetuslaissa tai perusopetusasetuksessa nimenomaisesti säädetty, joten toimivalta kirjallisen varoituksen antamiseen määritellään koulun johtosäännössä tai vastaavassa. Opetuksen järjestäjä päättää, kenellä on toimivalta varoituksen antamiseen. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi perusopetuslain 36 a §:n mukaan opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori. Oppilaalle on lain 36 h §:n mukaan lisäksi järjestettävä tarvittava oppilashuolto.

Perusopetuslain 36 §:n mukaan, jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Määräaikainen erottaminen on vakavin kurinpidollinen seuraamus. Perusopetuslain 36 a §:n mukaan ennen oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Määräaikaisesta erottamisesta on tehtävä kirjallinen valituskelpoinen hallintopäätös. Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Lastensuojelulain (417/2007) 24 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Oppilaalle on perusopetuslain 36 h §:n mukaan järjestettävä tarvittava oppilashuolto. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Käytännössä erotetun oppilaan opetus järjestetään erottamisen aikana muualla kuin hänen omassa koulussaan.

Mikäli oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, voidaan määräaikainen erottaminen perusopetuslain 36 a §:n mukaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen. Oppilas voidaan käskä poistumaan koulusta tai koulun alueelta heti.

Turvaamistoimet

Perusopetuslakiin on kirjattu *turvaamistoimia*, joilla pyritään turvaamaan turvallisen koulupäivän ja koulurauhan toteutumista. Kiusaaminen on usein oppimista häiritsevää toimintaa. Turvaamistoimet mahdollistavat tällaisen häirintätilanteen katkaisemisen.

Perusopetuslain 36 §:n mukaan oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen syynä voi siis olla ensinnäkin se, että oppilas aiheuttaa vaaran turvallisuuden heikkenemisestä. Toisaalta tilanne voi olla sellainen, että oppilas käyttäytymisellään häiritsee opetusta ja opetus vaikeutuu kohtuuttomasti. Opetuksen epääminen on tarkoitettu poikkeuksellisia tilanteita varten. Kyseessä on ensisijaisesti turvaamistoimenpide eikä ole tarkoitus, että sitä käytettäisiin tavanomaisena ohjantamiskeinona. Toimenpiteestä päättää koulun rehtori perusopetusasetuksen 18 §:n nojalla.

Perusopetuslain 36 e §:n mukaisesti opettajilla ja rehtorilla on myös toimivalta tarkastaa oppilaan tavarat sekä ottaa lain 36 d §:n nojalla oppilaalta haltuun esineitä tai aineita. Nämä eivät aseta opettajille ja rehtoreille toimintavelvollisuutta, vaan mahdollisuuden toimia, mikäli se arvioidaan välttämättömän tärkeäksi sekä riittävän turvalliseksi (HE 66/2013 vp, s. 48). Perusopetuslain 36 f §:ssä säädetään haltuunoton ja tarkastamisen suorittamisen yleisistä periaatteista. Oppilaan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajille mahdollisimman pian. Jos toimiin on käytetty voimakeinoja, tulee opetuksen järjestäjälle antaa kirjallinen selvitys asiasta. Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttamisesta ja hävittämisestä säädetään perusopetuslain 36 g §:ssä.

Perusopetuslain (628/1998) 29 §:n 1—6 momenttien mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatuskustelun käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelman laatimisesta. Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä, koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella. Pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

2.1.2 Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Turvallinen opiskeluympäristö

Lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään turvallisesta opiskelu- ympäristöstä lähes vastaavasti, kuin mitä perusopetuksen osalta säädetään. Turvallinen opiskelu- ympäristö taataan lukiolain 40 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä. Säännösten mukaan oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussa pidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallitus antaa määräykset suunnitelman laatimisesta.

Lukioiden on laadittava järjestyssäännöt kuten peruskoulujenkin. Sen sijaan ammatillista kou- lutuksesta lain 80 §:n 4 momentin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä joko järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä opiskeluympäristön turvalli- suutta ja viihtyisyyttä. Mainitun pykälän 5 momentin mukaan järjestyssäännöissä ja muissa jär- jestysmääräyksissä voidaan antaa opiskeluympäristön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta

tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä pykälän 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. Lukion opetussuunnitelmien ja ammatillisen koulutuksen tutkintojen perusteisiin työrauha, hyvinvointi, kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen ovat sisäänrakennettu useisiin kohtiin. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa lähtökohtana on lapsen ja nuoren edun ensisijaisuus, elämän ja ihmisoi-keuksien kunnioitus sekä ihmisarvon loukkaamattomuus.

Perusopetuslain 29 §:n 7 momentin mukaan koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkival-
lasta niihin syyllystyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ammatillisesta koulutuksesta annetusta laista ja lukiolaista puuttuu mainittu perus-
opetuslain säännös. Lakialoitteessa LA 27/2020 vp esitetään vastaavan säännöksen lisäämistä sekä lukiolakiin että ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin.

Kurinpitotoimet

Lukiolain 41 §:n 1 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän menettelee pykälässä säädetyllä tavalla epäasiallisesti. Mainitun lukiolain säännöksen ja mainitun ammatillisesta koulutuksesta annetun lain pykälän 2 momentin mukaan, jos teko on vakava tai jos opiskelija jatkaa säännök-
sessä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, opiskelija voi-
daan erottaa oppilaitoksesta määrääjäksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Lailla 1217/2020 muute-
tun ja 1.8.2021 voimaan tulevan lukiolain 41 §:n 1 momentin ja lailla 1218/2020 muutetun ja
1.8.2021 voimaan tulevan ammatillisesta koulutuksesta annetun 85 §:n 2 momentin mukaan
oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua oppivelvollisen määrääjäksi erottaminen on mahdollista
enintään kolmeksi kuukaudeksi. Perusopetuksesta poiketen jälki-istunnon ja kasvatustieteiden
määrääminen eivät ole toisen asteen koulutuksessa käytettävissä. Perusopetuksesta poikkeaa
on myös se, että toisen asteen koulutuksessa opiskelijalta voidaan lukiolain 41 §:n 3 mo-
mentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 4 momentin mukaan evätä opetus
jäljellä olevan työpäivän lisäksi yhteensä kolmen päivän ajaksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 93 §:n 1 momentin ja lukiolain 42 §:n 4 momentin
mukaan korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottami-
sesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. Sitä pidemmästä erottamisesta
päättää aina koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Lastensuojelulain 24 §:n
2 momenttia on 1.8.2021 voimaan tulevalla lailla muutettu siten, että siinä otetaan huomioon
oppivelvollisuuden laajentuminen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Säännöksen mu-
kaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollis-
sen lapsen koulusta tai oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa
toimielimessä tai oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettua koulutuksen järjestäjän toimielimessä,
jolle sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeeton. Tämä
tarkoittaa käytännössä, ettei sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi lastensuojelulain
24 §:n 2 momentin säännöksen perusteella mahdollisuutta olla edustettuna käsiteltäessä oppi-
velvollisen lapsen oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa, jos päätösvalta on delegoitu reh-
torille eikä erottamista koskevaa asiaa käsitellä koulutuksen järjestäjän toimielimessä.

Lukiolain 41 §:n 5 momentin mukaan, jos lukio-opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta,
häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun tutkimuksen ajaksi, jos se lukio-opiskelijan teke-
mäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua. Ammatillisen

koulutuksen osalta ei säädetä, että opiskelijalta voitaisiin rikostutkinnan ajaksi pidättää oikeus opiskeluun.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 86 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän asuntolassa asuvalle opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti asuntolan tiloissa taikka rikkoo asuntolan järjestystä. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Opiskelijaa ei voida erottaa oppilaitoksesta asuntolassa tapahtuneen rikkomuksen vuoksi. Koulutuksen järjestäjän asuntolassa asuvan opiskelijan oikeus asuntolapaikkaan voi kuitenkin keskeytyä koulutuksen järjestäjän päätöksen mukaan vastaavaksi ajaksi kuin opiskelija on erotettuna oppilaitoksesta, kuten lain 104 §:ssä säädetään. Lukiolain 40 §:n 1 momentissa on säädetty opiskelijan erottamisesta asuntolasta määräajaisesti tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:n mukaan, kun opintoihin tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia, koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskeluoikeuden esimerkiksi silloin, kun opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti opinnoissaan toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä. Tutkinnoista, joihin tätä pykälää sovelletaan, säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

2.1.3 Lapsen edun ensisijaisuus

YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) 3.1 artikla velvoittaa lapsen edun asettamisen ensisijalle kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa (LOS 3.1 artikla). Suomessa sopimus on ollut voimassa lainsäätövuodesta 1991. Lapsen edun tarkoitus on varmistaa lapsen oikeuksien toteutuminen ja lapsen kokonaisvaltainen kehitys. Lapsen etu on asetettava ensisijalle kaikissa lapsia koskevissa sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa.

Kuten muut ihmisoikeussopimukset, myös lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtiota. Valtion on sekä edistettävä aktiivisesti lasten oikeuksien toteutumista että suojeltava lapsia oikeuksien loukkaamiselta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi lapsen oikeudet turvaavaa lainsäädäntöä.

Lapsen etu puuttuu läpileikkaavana veloitteena perusopetuslaista (CRC/C/FIN/CO/4 17.6.2011). Lisäksi sääntely puuttuu myös muista alle 18-vuotiaisiin sovellettavista koulutuslaista, kuten esimerkiksi lukiolaista ja ammatillisesta koulutuksesta annetusta laista. Komitea on kehottanut Suomea varmistamaan, että lapsen edun periaate otetaan asianmukaisesti huomioon lainsäädännössä, hallinnossa sekä kaikissa lapsia koskevissa ja lapsiin vaikuttavissa päätöksissä ja toimissa. Lapsen etu on sisällytettävä lapsia koskevaan lainsäädäntöön laajana käsitteenä, joka perustuu lapsen oikeuksien sopimuksen koko sisältöön.

2.1.4 Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain edellyttämät muutokset

Hallintolainkäyttölaki on kumottu 1.1.2020 voimaantulleella lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioista (808/2019) ja tämä edellyttää perusopetuslain ja lukiokoulutuksesta annetun lain muutoksenhakua koskevien säädösten tarkistamista. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa on hallinnon yleislaki, jota sovelletaan sellaisenaan. Yleisen tulkinnan mukaisesti valittamisesta hallinto-oikeuteen tai valitusluvasta korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei tule säätää koulutuksen eri-

tyislaeissa, ellei säännöksillä ole tarkoitus poiketa yleislain mukaisesta sääntelystä. Edellä mainittujen lakien informatiivisia viittauksia hallintolakiin ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin on tarpeen selkeyttää. Vastaavat muutokset on vahvistettu myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lakiin (HE 174/2020 vp, laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta, 1048/2020).

Perusopetuslain 42 §:ssä ja lukiolain 49 §:ssä säädetään asioista, joista saa hakea oikaisua aluehallintovirastolta. Perusopetuslain 42 a §:ssä säädetään muutoksenhausta hallinto-oikeuteen. Säännöksessä luetellaan ne perusopetuslaissa määritellyt päätökset, joista voi hakea muutosta hallinto-oikeudesta. Päätökset, jotka koskevat oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta, oppilaan määräaikaista erottamista tai perusopetuslain 31, 32 tai 33 §:ssä taikka 34 §:n 1 momentissa säädettyä etua ja oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Pykälän toisessa momentissa säädetään muutoksenhausta hallinto-oikeuteen 42 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimuksesta annettuun varoitukseen. Lukiolain 50 §:ssä säädetään, että päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista, opiskelijan erottamista asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 34 tai 35 §:ssä säädettyä etua tai oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei lukiolaissa toisin säädetä. Vastaavasti lukiolain 49 §:n tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luetteloita ei kuitenkaan pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muotoillut luettelot voivat toimia eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltona.

Perusopetuslain 42 d §:ssä ja lukiolain 54 §:ssä säädetään valituskiellosta. Säännöksissä määritellään ne asiat, joihin ei saa hakea muutosta valittamalla. Perusopetuslain 42 d §:ssä viitataan perusopetuslain 36 §:n nojalla tehtyihin päätöksiin, johon ei voi hakea muutosta valittamalla, lukuun ottamatta kirjallista varoitusta tai oppilaan määräaikaista erottamista. Myöskään aluehallintoviraston päätökseen, jolla arviointia koskeva oikaisu on ratkaistu, ei saa hakea muutosta valittamalla. Hallinto-oikeuden päätökseen 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Perusopetuslain 42 e §:ssä ja lukiolain 52 §:ssä säädetään valitusluvasta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Säännösten mukaisesti ellei muualla laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

2.1.5 Kaksoisrangaistus

Suomen perustuslain (731/1999) 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen (SopS 86/1998), jäljempänä ihmisoikeussopimuksen, 6 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteenä.

Ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa säädetään valtiosisäisestä kahteen kertaan syyttämistä tai rankaisemista koskevasta kiellosta, eli *ne bis in idem* -kiellosta. Artiklan 1 kappaleen mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti.

Saman artiklan 2 kappaleen mukaan ensimmäisen kappaleen määräykset eivät estä ottamasta asiaa uudelleen tutkittavaksi asianomaisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti, jos on näyttöä uusista tai vasta esiin tulleista tosiseikoista taikka jos aiemmassa prosessissa on tapahtunut sellainen perustavaa laatua oleva virhe, joka voisi vaikuttaa lopputulokseen.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan (EUVL N:o C303) 50 artiklan mukaan ketään ei saa panna syytteeseen tai rangaista rikoksesta, josta hänet on jo unionissa lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi lain mukaisesti. Perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjan määräykset koskevat unionin toimielimiä, elimiä ja laitoksia toissijaisuusperiaatteen mukaisesti sekä jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut soveltavat unionin oikeutta. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaan siltä osin kuin perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin ihmisoikeussopimuksessa. Tämä määräys ei estä unionia myöntämästä tätä laajempaa suojaa.

Sopimuksen Euroopan unionista (SEU) 6 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan mukaan perusoikeuskirjassa esitetyt oikeuksia, vapauksia ja periaatteita on tulkittava perusoikeuskirjan tulkintaa ja soveltamista koskevien perusoikeuskirjan VII osaston yleisten määräysten mukaisesti ja ottaen asianmukaisesti huomioon perusoikeuskirjassa tarkoitettut selitykset, joissa esitetään näiden määräysten lähteet.

Perusopetuslain 36 c §:ssä on säädetty kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Pykälän 1 momentin mukaan sinä aikana, jolloin oppilasta vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. Edelleen 2 momentin mukaan, jos tuomioistuin on vapauttanut oppilaan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuin on tuominnut oppilaan rangaistukseen, ei hänelle pykälän 3 momentin nojalla saa samasta syystä määrätä kurinpitovirasta. Oppilas saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi, jos se oppilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

Pykälää koskeissa hallituksen esityksen (HE 205/2002 vp.) yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että vastaavat säännökset ovat nykyään asetuksessa eikä perusteluissa ole perustelu sääntelytarvetta.

Lukiolain 44 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 88 §:ssä on perusopetuslakia vastaavat säännökset.

Edellä mainitut säännökset ovat aiheuttaneet tulkinnanvaraisuutta siitä, mitä kurinpitoseurauksia säännöksissä tarkoitetaan ja millä edellytyksin kurinpitoseuraamusten antaminen on mahdollista ilman, että soveltaminen aiheuttaa ns. päällekkäistä rikosoikeudellista seuraamusta.

2.1.6 Häirintä-, kiusaamis- ja väkivaltatilanteet esi- ja perusopetuksessa ja toisella asteella

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL toteuttaa joka toinen vuosi kouluterveyskyselyn, joka tuottaa seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja avun saannista. Kyselyyn osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokan oppilaat sekä heidän huoltajansa, perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaat, lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Keväällä 2019 toteutetussa kyselyssä

painotettiin lasten ja nuorten häirintään ja väkivallan kokemuksiin liittyviä kokemuksia. Kyse-
lyyn vastasi yli 250 000 lasta ja nuorta.

Tulosten mukaan lapset ja nuoret kokivat pääosin olevansa tyytyväisiä elämäänsä. Yli puolet perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvistä nuorista ja noin kolme neljästä perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisista ja toisen asteen opiskelijoista kertoi pitävänsä koulunkäynnistä. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvistä lapsista 12 prosenttia ilmoitti kokeneensa fyysistä uhkaa (varastaminen tai varastamisen yritys käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, uhkaaminen vahingoittaa fyysisesti tai fyysinen kimppeun käyminen) vähintään kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana. Fyysisen uhan kokemukset olivat yleisimpiä perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvillä nuorilla (17 %) ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla nuorilla (16 %). Sekä perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa suorittavat että lukioissa opiskelevat pojat kokivat hieman tyttöjä yleisemmin fyysistä uhkaa.

Noin joka kahdeskymmenes (1–8 %) lapsi ja nuori oli kokenut kiusaamista koulussa viikoittain. Toisella asteella opiskelevat kertoivat perusopetuksen oppilaita harvemmin tulleen kiusatuiksi. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvistä kaksi, perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvistä kolme, lukiolaisista yksi ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista kolme prosenttia kertoi itse osallistuneensa kiusaamiseen vähintään kerran viikossa. Koulukiusatuksi tulemisessa ei ollut tapahtunut merkittävää muutosta vuoteen 2017 verrattuna, mutta kymmenessä vuodessa kiusaaminen on vähentynyt etenkin perusopetuksen 8. ja 9. luokilla.

Taulukko 1. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa olleiden lasten ja nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2006—2019 (Lähde: THL: Kouluterveyskysely)

	2006— 2007 (%)	2008— 2009 (%)	2010— 2011 (%)	2013 (%)	2015 (%)	2017 (%)	2019 (%)
4—5 lk pojat						8,1	7,8
4—5 lk tytöt						6,4	6,5
8—9 lk pojat	9,5	10,1	8,8	7,6	7,2	6,9	6,4
8—9 lk tytöt	5,9	6,7	6,5	6,3	5,2	4,7	4,5
lukio pojat	2,2	2,2	1,9	1,6	1,8	1,4	1,5
lukio tytöt	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9	0,8
AOL pojat		6,4	5,9	5,6	5,2	3,9	3,9
AOL tytöt		3,3	3,1	3,1	3,2	2,5	3,1

Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvistä lapsista neljä prosenttia ilmoitti kokeneensa seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vähintään kerran viimeksi kuluneen vuoden aikana ja kaksi prosenttia koskettelua tai painostamista koskettamaan. Sukupuolten välillä ei ollut eroa kokemusten yleisyydessä. Perusopetuksen 8.—9.-luokkalaisista seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua ilmoitti kokeneensa vähintään kerran vuoden aikana noin joka neljäs, lukiolaisista ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista ja seksuaaliväkivaltaa noin 7 % nuorista. Tytöt kokivat seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua selvästi poikia yleisemmin. Yleisimmin seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua oli tapahtunut puhelimesta tai internetissä tai julkisessa tilassa, koulussa näitä oli koettu vähemmän.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi vuosina 2016—2017 työrauhaa ja turvallista oppimisympäristöä perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Arvioinnissa olivat mukana kaikki opetuksen järjestäjät, otoskoulut ja -lukiot ja niiden opettajat, 3.- ja 8.-luokkalaiset

oppilaat sekä lukion toisen vuosikurssin opiskelijat. Arviointitulosten mukaan suurin osa opettajista ja oppilaista viihtyi koulussa hyvin ja oppimisen turvaava työrauha keskimäärin saavutettiin. Yli 90 % oppilaista koki olonsa turvalliseksi oppitunneilla, välitunneilla ja koulumatkoilla. Myös opettajista lähes kaikki arvioivat oman ja oppilaidensa olon turvalliseksi oppitunneilla. Toisaalta 40 % kahdeksaluokkalaisista vastasi, etteivät he viihdy oppitunneilla. Työrauhaa edistivät erityisesti kouluviihtyvyyden ja -turvallisuuden, opetuksen eriyttäminen sekä huoltajien kiinnostus oppilaiden koulunkäyntiä kohtaan.

Koulujen vakavista häiriötilanteista yleisimpiä olivat kiusaaminen, luvaton poistuminen koulun alueelta ja opettajan hermostuminen. Suurin osa opetuksen järjestäjistä, rehtoreista ja oppilas-huoltoryhmän jäsenistä vastasi, että kouluissa tapahtuvat häiriö- ja ongelmatilanteet olivat pysyneet ennallaan viimeisen kahden vuoden aikana. Kuitenkin lähes kolmannes opetuksen järjestäjistä ja neljännes koulujen henkilökunnasta koki, että häiriötilanteet olivat lisääntyneet. 8.-luokkalaisilla esiintyi häiriö- ja ongelmatilanteita moninkertaisesti enemmän kuin 3.-luokkalaisilla tai lukiolaisilla. Sekä oppilaiden että opettajien mukaan alakoulujen vakavin häiriötilanne oli oppilaiden välinen kiusaaminen. Yläkouluilla yleisimpiä vakavia häiriötilanteita olivat luvaton poistuminen koulun alueelta ja se, että oppilas kiusaa toista oppilasta tai opettajaa esimerkiksi huutelemalla tai nimittelemällä. Kolmasluokkalaisista pojista 5,9 prosenttia ja tytöistä 3,5 prosenttia ja kahdeksaluokkalaista pojista 3,8 prosenttia ja tytöistä 2,7 prosenttia sekä lukiolaisista pojista 1,2 prosenttia ja tytöistä 0,6 prosenttia ilmoitti, että heitä kiusattiin koulussa joka päivä tai useamman kerran viikossa. Yleisesti poikia kiusattiin enemmän kuin tyttöjä. Kahdeksannen luokan oppilaista 15 % vastasi, että opettajat huutavat ja hermostuvat oppilaille noin viikoittain tai joka päivä. Kysyttäessä seksuaalisesta häirinnästä noin 90 % kahdeksaluokkalaisista vastasi, ettei opettaja ole häirinnyt heitä koskaan.

Yleisimmät puuttumiskeinot olivat luokkahuoneesta poistaminen, kasvatuskeskustelu, jälki-istunto, puhuttelu tai huoltajalle ilmoittaminen. Jälki-istuntoa lukuun ottamatta näitä keinoja pidettiin melko toimivina. Kahdeksannen luokan opettajista 65 prosenttia uskoi kasvatuskeskustelun tehoon ja 80 prosenttia vanhempien kanssa keskustelemisen tehoon. Myös noin 75 prosenttia niistä kolmas- ja kahdeksaluokkalaisista, jotka olivat joskus olleet kasvatuskeskustelussa, piti sitä toimivana puuttumiskeinona. Toimivana pidettiin myös sitä, että oppilas korvaa rikkomansa omaisuuden. Vakavampia kurinpitokeinoja käytettiin kouluissa melko harvoin. Arvioinnissa mukana olleista peruskouluista 11 prosenttia oli käyttänyt opetuksen epäämistä oppilaalta jäljellä olevan koulupäivän ajaksi vähintään kerran tai pari kuukaudessa. Vähiten kouluissa oli käytetty määräaikaista erottamista sekä oppilaan tavaroiden tai vaatetuksen tarkistamista sen perusteella, että on ilmeinen epäily vaarallisesta esineestä.

Taulukko 2. Vakavampien kurinpito- ja puuttumiskeinojen käyttämisen useus peruskouluissa ja lukioissa (n = 350—353 peruskoulua, 130—135 lukiota)

		Viikoittain (%)	Kerran tai pari kuukaudessa (%)	Harvemmin (%)	Ei ole käytetty ollenkaan (%)
Oppilaalta evätty opetus jäljellä olevaksi koulupäiväksi	Perusopetus	1	10	48	42
	Lukio			4	96
Kirjallinen varoitus	Perusopetus		1	39	61
	Lukio			32	68
	Perusopetus		2	55	42

		Viikoit- tain (%)	Kerran tai pari kuu- kaudessa (%)	Harvemmin (%)	Ei ole käytetty ol- lenkaan (%)
Oppilaalta otettu hal- tuun vaarallinen esine tai aine	Lukio			4	96
Oppilaan tavarat tai vaatetus tarkistettu sen perusteella, että on ilmei- nen epäily vaarallisesta esineestä	Perusopetus	1	1	29	70
	Lukio			3	97
Määräaikainen erotta- minen koulusta	Perusopetus		1	11	88
	Lukio			2	98

THL kerää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa TEAviisari-tiedonkeruussa kahden vuoden välein peruskouluilta ja toisen asteen oppilaitoksilta terveydenedistämiseksi liittyvää tietoa. Vuoden 2019 tiedonkeruussa valtaosassa (97 %) kouluista oli käytössä joko opetussuunnitelmaan tai muuhun asiakirjaan kirjattu käytäntö tai menettelytapa kiusaamisen puuttumisesta. Kaikki havaitut kiusaamistapaukset kirjattiin ja tilastoitiin 80 prosentissa kouluista. Oppilaat olivat osallistuneet kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyyn ja sovitteluun 75 prosentissa kouluista. Yhteinen kirjattu käytäntö seksuaalisen häirinnän tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta oli 82 prosentissa kouluista. Kouluista noin joka viides (22 %) ilmoitti, että käytäntö oli kirjattu opetussuunnitelmaan.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (Krimo) toteutti vuonna 2016 oppilaitosten turvallisuustutkimuksen, jossa kartoitettiin turvallisuustilannetta ala- ja yläkouluissa sekä lukioissa ja luotiin tilannekuvaa turvallisuuden ja rikollisuuden kehityksestä kouluissa. Tutkimukseen vastasi 833 rehtoria. Tulosten mukaan yleisimpiä oppilaitosten turvallisuushuolia olivat erilaiset vahingonteot (41 % kaikista oppilaitoksista), henkilökuntaan kohdistuvat sanalliset loukkaukset (33 %) tai väkivallan uhka (22 %) sekä oppilaisiin kohdistuva väkivalta (24 %). Oppilaisiin oli kohdistunut vamma aiheuttanutta väkivaltaa 43 prosentissa kaikista oppilaitoksista. Yhtenäis- ja yläkouluissa osuus nousi yli 60 prosenttiin. Myös välitöntä ensihoitoa vaatinutta väkivaltaa oli tapahtunut noin joka kymmenennessä yhtenäis- ja yläkoulussa, joissa on luokkatasojen 7—9 oppilaita. Ase oli tuotu kouluun joka neljännessä kaikista oppilaitoksista (26 %), miltei aina kyseessä oli teräase. Koulutyypin vertailussa useimmiten rikosten kohteina olivat yläkoulut. Oppilaisiin kohdistuneiden tarkastustoimenpiteiden osalta esineen tai aineen haltuunotto oli yleisin toimenpide. Se oli toteutettu joka neljännessä kaikista oppilaitoksista (26 %), ollen yleisin oppilaitoksissa, joissa oli 7—9 luokkatason oppilaita. Rikollisuus aiheuttaa paitsi aineettomia kärsimyksiä myös aineellisia kustannuksia. Yksittäisille kouluille rikoksista lukuvuoden 2015—16 aikana rikoksista aiheutuneet kustannukset vaihtelivat 10 ja 38 000 euron välillä. Koulun opettajiin tai henkilökuntaan kohdistuneista rikoksista aiheutui poissaolopäiviä yhteensä kaikkien koulujen osalta 1 049 päivää.

3 Nykytilan arviointi

Lakimuutokset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen työrauhan sekä osallisuuden parantamisesta tulivat voimaan vuoden 2014 alusta (HE 66/2013 vp). Muutoksilla täsmennettiin säännöksiä opettajien toimivallasta puuttua kiusaamiseen ja häiritsevään käyttäytymiseen. Opettajien ja rehtorien toimivaltaa puuttua kiusaamiseen ja häiritsevään käyttäytymiseen lisättiin. Lakiin lisättiin toimivaltaa tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat

koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa kielletyn esineen tai aineen haltuun ottamiseksi. Lisäksi kasvatuskeskustelu ja oppilaskunnat vakiinnutettiin myös perusopetukseen. Oppilaskuntatoiminta on keskeinen toimintamuoto tuettaessa oppilaiden osallistumista ja vaikuttamista sekä kehitettäessä koulun ja oppilaitoksen toimintaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi lainsäädännön arvioinnin Kansalliselle koulutuksen arviointikeskukselle marraskuussa 2015. Arvioitaessa kurinpitosäännösten toimeenpanoa ja toimivuutta tulee huomioida, että samaan aikaan työrauhaa edistävien säännösten kanssa vuonna 2014 tuli voimaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, jossa painopiste oli ongelmien ennaltaehkäisyssä. Koulukohtaisen kyselyn vastausten mukaan häiriökäyttäytymiseen vaikuttivat eniten opettajan käyttämät opetusmenetelmät sekä puuttumisen ajankohta. Muilla tekijöillä oli selvästi vähäisempi merkitys. Arviointitulosten mukaan havaittiin, että häiriö- ja ongelmatilanteiden kasvaessa, yhä harvempi opettaja puuttui häiriötilanteisiin.

Tulosten perusteella uusia kurinpito- ja puuttumiskeinoja käytettiin kouluissa vähän, mutta ne koettiin toimiviksi ja häiriö- ja ongelmatilanteita ennaltaehkäiseviksi. Kaikkien vastaajaryhmien mielestä kasvatuskeskustelua pidettiin toimivana puuttumiskeinona. Koulujen ja opettajien mukaan kurinpito- ja puuttumiskeinojen käyttäminen ei ollut lisääntynyt määrällisesti kahden viimeisen vuoden aikana. Tulosten perusteella voidaan tehdä oletus, että varsinkin autoritaaristen toimintatapojen käyttö kouluissa on vähentynyt, eikä niitä pidetty toimivina keinoina puuttua häiriökäyttäytymiseen. Lainsäädännön muutosten tavoitteena ei ollut lisätä kurinpito- ja puuttumiskeinojen käyttöä kouluissa, joten tuloksia voidaan tältä osin pitää lain tavoitteiden mukaisina.

Saadun arvioinnin perusteella kurinpito- ja puuttumiskeinoja käytettiin vähiten lukioissa ja perusopetuksen alaluokilla, kurinpitokeinojen käyttö painottui perusopetuksen viimeisille vuosiluokille. Tulosten perusteella häiriökäyttäytyminen painottui ensisijaisesti perusopetuksen viimeisille vuosiluokille. Ennaltaehkäisevien ja korjaavien toimenpiteiden tarve korostuu varsinkin perusopetuksen viimeisillä vuosiluokilla. Perusopetuksen viimeisiin vuosiluokkiin sijoittuu useita nivelvaiheita, joihin kohdistuu koulunkäynnin ja oppilashuollollisen tuen sekä oppilaanohjauksen tarve.

Voimassaolevaa sääntelyä on sittemmin arvioitu, muun muassa oikeusasiamiehen virasto nosti toimintakertomuksessaan (2019) yhdeksi keskeiseksi perus- ja ihmisoikeusongelmaksi perusopetuksen opiskeluympäristön ja päätöksentekoon liittyvät puutteet. Esimerkiksi oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ei aina toteudu. Koulujen keinot havaita ja puuttua kiusaamiseen eivät aina ole riittäviä. Voidaan katsoa, että vaikka lainsäädäntö mahdollistaa erilaisin keinoin häiriökäyttäytymiseen puuttumisen, ei kiusaamista aina tunnusteta tai lainsäädännön mahdollistamia keinoja aina käytetä oikea-aikaisesti.

Lisäksi oikeusasiamiehen virasto nosti perus- ja ihmisoikeusien toteutumisen yhdeksi haasteeksi sen, että kuntien opetustoimen ja koulujen oikeudellisessa osaamisessa, hallinnollisessa menettelyssä ja päätöksenteossa on oikeussuojaongelmia aiheuttavia puutteita. Esimerkiksi muutoksenhakukelpoisia hallintopäätöksiä ei aina tehdä, ne eivät perustu lakiin tai täytä hallintolain vaatimuksia. Esimerkiksi oppilas oli erotettu kahden viikon määräajaksi koulusta niin, että rangaistus oli pantu täytäntöön heti. Kunnan sivistyslautakunta oli tehnyt erottamisesta hallintopäätöksen vasta jälkikäteen, kun kurinpitovirasto oli jo toteutunut. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies piti kunnan menettelyä perusopetuslain vastaisena. Koulun kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa säädettyjä keinoja. Tässä asiassa lain edellytykset siitä, että määräajasta erottamisesta on tehtävä kirjallinen valituskelpoinen hallintopäätös, jossa on samalla päätettävä päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana sekä

täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta, eivät olleet täyttyneet. Edellä mainitut huomiot puutteellisesta hallinnollisesta menettelystä ja päätöksenteossa on erityisesti oikeussuojaongelma. Täsmällinen ja selkeä sääntely osaltaan edesauttaa ennakkollisen oikeusturvan toteutumista. Eduskunnan oikeusasiamiehen tekemät huomiot hallinnollisesta menettelyssä tapahtuneista puutteista edellyttävät lainsäädännöltä selkeyttä ja informaatio-ohjausta jälkikäteisten oikeusturvakeinojen suhteen.

4 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on osaltaan ehkäistä kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa kouluissa ja oppilaitoksissa sekä turvata turvallinen opiskeluympäristö. Esityksellä on tarkoitus täsmentää ja korjata opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan voitaisiin puuttua oikea-aikaisesti, vahvistaa oppilaan oikeusasemaa ja turvata kaikkien koulussa toimivien turvallinen oppimisympäristö.

Tavoitteena on muuttaa perusopetuslain ja lukiolain vanhentuneet viittaukset kumottuun hallintolainkäyttölakiin viittauksiksi voimassa olevaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Tämä osaltaan parantaisi oikeusturvaa opetusta ja koulutusta koskevissa asioissa.

5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

5.1 Keskeiset ehdotukset

Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia sekä lukiolakia muutettaisiin siten, että niissä säädettäisiin opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Säädös vastaisi perusopetuslain 29 §:n 7 momentin mukaista sääntelyä.

Lisäksi mainittuja lakeja ehdotetaan muutettavan siten, että niissä säädettäisiin, ettei rehtori voisi päättää oppivelvollisen opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta. Määräaikaista erottamista koskevan päätöksen voisi tehdä oppivelvollisen osalta koulutuksen järjestäjä asettama monijäseninen toimielin. Muutos vastaisi voimassa olevaa perusopetuslain mukaista sääntelyä erottamisesta päättämisestä.

Perusopetuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oppilas voitaisiin evätä jäljellä olevan päivän lisäksi myös seuraavaksi työpäiväksi. Perusopetuksen ja toisen asteen sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa epäämisen aikana ja opetukseen sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki palatessa. Oppilaalle tehtäisiin suunnitelma oppilaan, jossa määriteltäisiin ne käytännöt toimet, jolla tuettaisiin oppilaan turvallista ja hallittua palaamista opetukseen. Ehdotus vahvistaa oppilaan turvallista palaamista kouluun.

Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännös lapsen edusta. Sääntely tarkoittaisi sitä, että perusopetuslain mukaista opetusta ja toimintaa suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä olisi otettava huomioon lapsen etu. Vastaava säännös ehdotettaisiin lisättäväksi myös lukiolakiin ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin.

Lisäksi perusopetuslakia ja lukiolakia ehdotetaan muutettavan siten, että vanhentuneet viittaukset kumottuun hallintolainkäyttölakiin muutettaisiin viittauksiksi voimassa olevaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Lukiolain 52 §, joka koskee korkeimpaan hallinto-oikeuteen valittamista, kumottaisiin.

Perusopetuslain 36 c §, lukiolain 44 § ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 88 §, jotka koskevat kurinpitomenettelyn suhdetta syytteen vireilläoloon ja tuomioituimen ratkaisuun, ehdotetaan kumottaviksi. Tämän seurauksena mainituissa laeissa käytetty termi *kurinpitorangaisu* muutettaisiin termiksi *kurinpitotoimi*.

5.2 Pääasialliset vaikutukset

5.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esi- ja perusopetuksen kustannusten arvioinnissa on käytetty psykologin tuntipalkkaa, n. 35 euroa/tunti. Palkka on laskettu käyttäen tilastokeskuksen kokonaisansion keskiarvoa ja lisäksi huomioitu lomarahat ja työnantajakulut. Suunnitelman laatimiseen arvioidaan kuluvan keskimäärin 2 työtuntia. Koska valmistelussa ei ole käytettävissä yksiselitteistä tilastotietoa siitä, kuinka monelta esi- ja perusopetuksen oppilaalta opetus on evätty, ministeriö arvioi, että tapauksia voisi olla arviolta 5 000 vuosittain. Kustannusvaikutus edellisten pohjalta olisi näin ollen arviolta 350 000 euroa vuodessa. Esi- perusopetuksen osalta kustannukset maksetaan osana kuntien peruspalveluiden valtionosuutta momentilta 28.90.30 vuodesta 2022 alkaen. Toisen asteen osalta ministeriö arvioi olemassa olevan tilastotiedon perusteella epäämisiä olevan noin 200 vuosittain, jolloin taloudelliset vaikutukset jäisivät vajaaseen 15 000 euroon, kun ne laskettaisiin esi- ja perusopetuksen vastaavien palkkakustannusten ja suunnitelman laatimiseen käytetyn ajan perusteella.

Muuten ehdotetuilla muutoksilla ei ole taloudellisia vaikutuksia.

5.2.2 Lapsivaikutukset

Ehdotus lapsen edun ensisijaisuuden vaatimuksen sisällyttämisestä osaksi kansallista koulutuksia koskevaa sääntelyä tuo oikeudellisesti näkyväksi oikeusperiaatteen, joka velvoittaa Suomea kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa. Lapsen etua on harkittava sekä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Lainsäädäntö yksin ei luo lapsen edun mukaista toimintaa kouluihin ja oppilaitoksiin. Keskeistä on, että lapsen etu tunnustetaan ja lapsen etua harkitaan aktiivisesti. Se tarkoittaa sitä, että päätöksentekijän on voitava osoittaa, että lapsen etua on arvioitu sekä myös se, miten sitä on arvioitu ensisijaisena ratkaisuperusteena. Jotta lapsen etu tosiasiallisesti toteutuu, tulee lapsen edun ensisijaisuuden läpileikata toimintatapana koko koulu- ja oppilaitosyhteisön. Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edussa on kysymys lapsen ihmisoikeuksia parhaalla mahdollisella tavalla toteuttavasta tulkinnasta. Koulujen ja oppilaitosten toiminnassa keskeisimmiksi työkaluiksi lapsen edun ensisijaisuuden toteutumisen osalta nousevatkin osallisuuden edistäminen. Lapsen oikeus esittää omat näkemyksensä ja saada ne huomioon otetuiksi on keskeinen osa lapsen edun toteutumista.

Ehdotukset oppilaitoksen opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta, opetuksesta epäämisen tarkentamisesta sekä oppilaan velvollisuuksien täsmentämisestä siten, että oppilaan käytös ei saa vaarantaa muiden oppilaiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä parantavat osaltaan koulujen ja oppilaitosten työrauhaa ja turvalli-

suutta. Lisäksi ehdotukset osaltaan pyrkivät vähentämään oppilaiden ja opiskelijoiden häirinnän, kiusaamisen ja väkivallan kokemuksia. Lainsäädäntö täsmentää oikeudellisia keinoja, joilla voidaan puuttua kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan. Hyvä työrauha ja oppimista tukeva toimintakulttuuri ovat koulunkäynnin perusedellytyksiä. Kiusaamiseen puuttuminen ja ennaltaehkäisy eivät kuitenkaan ole pelkästään oikeudellisesti ratkaistavia ilmiöitä. Keskeinen asema on kiusaamisen ehkäisyä edistävillä rakenteilla ja toimintatavoilla, jotka kannustavat koko koulu- ja oppilaitosyhteisön vuoropuheluun sekä keskustelemaan ryhmän toiminnasta ja sitä ohjaavista normeista.

Noin kolmannes on joutunut joskus syrjinnän kohteeksi. Keskimääräistä alttiimpia syrjinnälle ovat vammaiset tai pitkäaikaissairaavat lapset ja nuoret, seksuaalivähemmistöihin kuuluvat sekä osin muihin vähemmistöryhmiin kuuluvat lapset ja nuoret. Poikien osuudet kiusaajina ja kiusatuksi tulijoina ovat pääsääntöisesti tyttöjä isompina (KiVa Koulu-aineisto 2009–2016.) Myös kiusaamisen muodot ovat sukupuolittuneita. Pojat kokevat tyttöjä useamman väkivaltaa ja uhkailua ja tytöt puolestaan kokevat useammin ennakkoluulojen kohteeksi joutumista. Syrjintäkokemukset painottuvat vanhempiin oppilaisiin ja opiskelijoihin. Kiusaaminen voi heikentää merkittävästi nuoren hyvinvointia, terveyttä, elämään tyytyväisyyttä ja elämänhallinnan tunnetta. Kiusatuksi tulemiseen liittyvillä kokemuksilla on vaikutusta usein pitkälle aikuisikään. Monet koulunkäynnin ongelmat, kuten koulu-uupumus ja luvattomat poissaolot ovat koulukiusattujen nuorten keskuudessa huomattavan yleisiä.

Ehdotetut muutokset parantaisivat oppilaiden ja opiskelijoiden ja koko kouluyhteisön kouluhyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta, millä on myös oppimistuloksia parantava vaikutus. Turvallinen työympäristö edistää oppimista. Esimerkiksi neljäs- ja kahdeksasluokkalaisten oppilaiden matematiikan ja luonnontieteiden osaamista mittaavassa TIMSS-tutkimuksessa vuonna 2019 kiusaaminen näkyi jossain määrin myös oppimistuloksissa. Viikoittain kiusattujen tulokset olivat matematiikassa kansainvälisesti keskimäärin 68 pistettä ja luonnontieteissä 78 pistettä alemmat kuin niiden, joita ei kiusattu juuri koskaan. Yleisesti ottaen suomalaisoppilaat kokivat koulukiusaamista suhteellisen vähän. Kahdeksannen luokan oppilaista 2 prosenttia oppilaista tuli kiusatuksi viikoittain ja 12 prosenttia noin kuukausittain.

Muutoksenhakusäännöksiin ehdotetut muutokset ovat merkityksellisiä oppilaiden ja opiskelijoiden oikeusturvan kannalta. Perusopetuslaista ja lukiolaista ehdotetaan poistettavaksi listaus niistä hallintopäätöksistä, joista voisi valittaa hallinto-oikeuteen. Perusopetuslain tai lukiolain nojalla tehdyn päätöksen valituskelpoisuus jäisi hallinto-oikeuden päätettäväksi. Oppilaiden ja opiskelijoiden oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeistä on, että tarjolla on riittävästi ohjeistusta muutoksenhakuun liittyen. Oikeusturvan toteutumisen osalta keskeistä on huoltajille ja viranomaisille osoitettu informaatio-ohjaus. Lisäksi oppilailla ja opiskelijoilla tulee itsellään olla tieto niistä oikeusturvakeinoista, joita hänellä on mahdollisuus asiassa käyttää. Asia koostuu varsinkin vanhempien oppilaiden osalta. Hallintolain 14 §:n mukaisesti vajaanvaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Vanhempien oppilaiden osalta oikeusturvan toteutuminen ei siis ole täysin riippuvainen huoltajan tai muun laillisen edustajan toimista. Esimerkiksi voimassaoleva perusopetuslaki tunnistaa 15 vuotta täyttäneen oppilaan oikeuden pyytää rehtorilta opinnoissa etenemistä tai vuosiluokalle jättämistä koskevan arvioinnin uudelleen arviointia tai uudelleen arvioinnin oikaisua. Lainsäädännön toteutumisen kannalta keskeistä on, miten muutoksenhakua koskevaa toimeenpanoa tuetaan ja ohjataan. Oikeusturvan toteutumisen kannalta voidaan pitää positiivisena sitä, että mahdollinen välillinen muutoksenhakukiello lain-

säädännöstä poistuisi, kun muutoksenhausta säädettäisiin yleisesti hallintotuomioistuimeen. Tämän voidaan katsoa edistävän muiden perusoikeuksien toteutumista, kuten oikeutta perusopetukseen ja koulutukseen.

5.2.3 Viranomaisvaikutukset

Perusopetuksen järjestäminen on säädetty kuntien tehtäväksi. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäminen perustuu järjestämislupamenettelyyn. Ehdotettujen muutosten ei arvioida vaativan kuntien hallintosääntöjen muuttamista. Sen sijaan opetuksesta epäämiseen jälkeiseen paluun suunnittelu ja toteutus voivat vaatia koulujen ja oppilaitosten sisäisen työjaon uudelleen arviointia.

Muutoksenhakuun ehdotetut muutokset voivat edellyttää opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä lain voimaantullessa muutoksenhakuohjeiden tarkistamista. Lakien nojalla annettujen päätösten muutoksenhaku ohjeita on tarve päivittää.

Perusopetuslaista ja lukiolaista ehdotetaan poistettavaksi listaus niistä päätöksistä, joista voisi valittaa hallinto-oikeuteen. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luetteloita ei pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muotoillut luettelot voivat toimia eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltona. Yksisellitteisen listauksen poistaminen vaatii lain voimaantullessa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien muutoksenhakuohjeiden päivittämistä. Jos koulutuksen tai opetuksen järjestäjänä on kunta tai kuntayhtymä, voi viranomaisen kaikkiin päätöksiin hakea muutosta siten kuin kuntalaissa (410/2015) säädetään, jollei muutoksenhausta ole erityislaissa toisin säädetty. Viranomaisten osalta onkin oleellista tunnistaa, milloin muutosta haetaan kuntalain mukaan ja milloin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan.

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännökset kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Esityksessä arvioidaan, että mainittujen lakien mukaisissa kurinpitotoimissa ei olisi kysymys rangaistusluonteisista seuraamuksista eikä kaksoisrangaistuksen kieltä siten soveltuisi tässä tarkoitettuun kurinpitomenettelyyn. Mainitut säännökset voitaisiin siten kumota. Tällöin ei olisi estettä kurinpitomenettelyn aloittamiseen, vaikka asiaa käsiteltäisiin tai olisi käsitelty rikosoikeudellisessa menettelyssä. Tällöin ei jäisi myöskään tulkinnanvaraisuutta siitä, estääkö kurinpitomenettely rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisen. Säännösten kumoamisen vuoksi tarvitaan informaatio-ohjausta, jotta niin kouluissa ja oppilaitoksissa kuin poliisi- ja oikeushallinnon viranomaisissakin tiedostetaan säännösten kumoamisen merkitys.

6 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot

Kurinpitokeinot

Hallituksen esityksen valmistelua varten on selvitetty Euroopan alueen maiden lainsäädäntöä. Lainvalmistelun yhteydessä toteutettiin kysely liittyen kunkin maan kansalliseen perusopetuksen ja toisen asteen sääntelyyn. Kyselyssä tiedusteltiin kansallisen lainsäädännön kurinpitokeinoista. Lisäksi selvitettiin, onko kansallisessa lainsäädännössä säännöksiä niin sanotusta kaksoisrangaistavuuden kiellosta.

Vertailuun valikoituneet maat valittiin samankaltaisista koulutusjärjestelmistä ja yhteiskuntarakenteista johtuen. Lisäksi vertailukohteeksi valittiin maat, joissa noudatetaan Suomen kanssa samaa kansainvälistä sääntelyä. Arvioinnin osalta keskeinen ihmisoikeussopimus on Euroopan

neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimus (SopS 86/1998).

Valtaosassa vertailun kohteena olevista maissa opetustoimen säädöksissä on säädetty lain tasolla vähintään kurinpitokeinojen käytön yleisistä reunaehdoista. Joissakin maissa lainsäädännössä ainoastaan veloitetaan kouluja laatimaan koulukohtaiset säännöt, joissa koulut voivat itsenäisesti päättää käyttämistään kurinpitokeinoista ja menettelytavoistaan. Kurinpitokeinot ovat vertailumaissa suurimmalta osin samankaltaisia, vaikkakin tarkastelussa tulee huomioida, että kurinpitokeinoista käytettävät nimitykset vaihtelevat maiden välillä.

Alankomaissa oppilaiden, koulun ja huoltajien välinen suhde määräytyy paitsi opetuslainsäädännön, myös koulukohtaisten sääntöjen perusteella. Opetuslainsäädännössä säädetään oppilaaksioton sekä oppilaan määräaikaisen ja pysyvän erottamisen yleisistä reunaehdoista. Laissa ei säädetä oppilaiden tai opiskelijoiden asianmukaisesta käyttäytymisestä, vaan tämä ovat jätetty koulujen ja koululautakuntien määriteltäväksi. Monilla oppilaitoksilla onkin omat yleiset sääntönsä, joissa voidaan antaa määräyksiä esimerkiksi oppilaiden kielenkäyttöön, asianmukaiseen pukeutumiseen ja matkapuhelinten käyttöön liittyen. Lisäksi koulut päättävät omista kurinpitokeinoihin ja oppilaiden erottamiseen liittyvistä menettelytavoistaan, mutta menettelyjen tulee olla linjassa lainsäädännön kanssa. Määräaikainen erottaminen voi kestää lain mukaan enintään viisi työpäivää. Oppilaan pysyvälle erottamiselle tulee olla painava syy ja se on mahdollista ainoastaan, jos toinen koulu ottaa oppilaan oppilaakseen.

Irlannin lainsäädäntö velvoittaa peruskouluja ja lukioita laatimaan ja julkaisemaan koulukohtaiset käyttäytymissäännöt. Säännöissä on muun muassa annettava määräykset oppilaiden asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä siitä, millä toimenpiteillä koulut ja oppilaitokset voivat puuttua oppilaan toimiessa vastoin sääntöjä. Epäasialliseen käyttäytymiseen voidaan peruskouluissa ja lukioissa puuttua esimerkiksi nuhtelulla, poistamalla oppilas opetusryhmästä tai oppitunnilta, rajaamalla oppilaan etuoikeuksia ja jälki-istunnolla. Oppilaalla voidaan myös teettää erilaisia tehtäviä. Käyttäytymissääntöihin on sisällytettävä myös pysyvään tai määräaikaiseen erottamiseen liittyvät menettelytapaohjeet.

Latvian opetuslainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä oppilaisiin kohdistettavista kurinpitokeinoista minkään koulutusasteen osalta, vaan niistä päättäminen on jätetty koulujen ja oppilaitosten oman harkinnan varaan. Laissa veloitetaan kouluja ja oppilaitoksia laatimaan sisäiset säännöt turvallisuuden varmistamiseksi. Näissä säännöissä voidaan määrätä myös kurinpitokeinoista. Yleisiä peruskoulussa käytettäviä kurinpitokeinoja ovat oppilaan nuhteleminen ja varoituksen antaminen. Toisen asteen oppilaitoksissa on lisäksi mahdollista, että oppilaan opetukseen osallistuminen evätään perusteettomien poissaolojen tai koulun sisäisten sääntöjen rikkomisen vuoksi. Ammatillisissa oppilaitoksissa on edellä mainittujen kurinpitokeinojen lisäksi mahdollisuus olla myöntämättä oppilaalle stipendiä. Määräaikainen erottaminen ei ole Latviassa käytössä oleva kurinpitotoimi millään koulutusasteella. Pysyvä erottaminen on peruskoulussa ja toisella asteella mahdollista vain tiettyjen edellytysten täytyessä, muun muassa silloin, jos oppilas on hyväksytty toisen oppilaitoksen oppilaaksi.

Puolan opetuslainsäädäntö kurinpitokeinojen osalta on samankaltainen yleissivistävässä ja ammatillisen koulutuksessa. Rangaistuksista ei säädetä lain tasolla, vaan koulu- ja oppilaitoskohtaisissa säännöissä. Laissa säädetään siitä, mitä määräyksiä näihin sääntöihin tulee sisältyä. Lain mukaan koulujen ja oppilaitosten säännöissä on muun muassa määriteltävä oppilaiden oikeudet ja velvollisuudet sekä kirjattava kurinpitokeinot, joilla sääntöjen rikkomiseen tai noudattamatta jättämiseen voidaan puuttua. Kouluille ja oppilaitoksille on annettu vapaus määritellä oppilai-

siin sovellettavien seuraamusten hierarkia ja laatu, sillä seuraamukset tulee harkita erikseen jokaisen koulutustyyppin, oppilaiden iän ja koulujen toimintaympäristön mukaan. Sääntöjen määräykset eivät kuitenkaan voi olla ristiriidassa perustuslain tai muun lainsäädännön kanssa.

Saksassa kurinpidolliset toimet perustuvat kunkin osavaltion omaan lainsäädäntöön. Esimerkiksi Baijerin osavaltion esi- ja perusopetusta koskevassa lainsäädännössä on kolme erilaista puuttumiskeinojen luokkaa: kasvatukselliset keinot, kurinpitokeinot ja turvaamistoimet. Kasvatuksellisena keinoja oppilasta voidaan esimerkiksi nuhdella. Kurinpitokeinoihin lukeutuvat kirjallinen varoitus, siirtäminen toiseen opiskeluryhmään ja oppilaan poissulkeminen oppitunnilta. Turvaamistoimena oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä. Turvaamistoimet ovat viimesijainen keino, mikäli muut käytettävissä olevat puuttumiskeinot eivät ole riittäviä.

Slovenian peruskoulussa rangaistuksena voidaan käyttää kasvatuksellisia toimia, kuten nuhtelua, silloin, kun oppilas rikko lain tai koulun sääntöjen määräyksiä. Sääntöjä rikkovalle oppilaalle laaditaan yksilöllinen suunnitelma, jossa määritellään ne toimet, joilla oppilaan käyttäytymiseen puututaan. Oppivelvollisuuden vuoksi peruskoulun oppilasta ei voida erottaa. Mikäli erottaminen olisi tarpeen kasvatuksellisista syistä, koulu voi huoltajien suostumuksella siirtää oppilaan toiseen kouluun. Toisella asteella oppilaitosten säännöistä ja rangaistusten sisällöstä säädetään lain tasolla, mutta muutoin niistä päättäminen on jätetty oppilaitosten tehtäväksi. Käytettävissä olevia kurinpitokeinoja ovat nuhtelu, varoitus ja erottaminen. Näiden sijasta opiskelija voidaan myös määrätä suorittamaan tehtäviä tai korjaamaan käytöksensä haitalliset seuraukset. Oppilaitos voi myös kieltää opiskelijaa osallistumasta opetukseen, jos hänen käytöksensä vaarantaa tai voi vaarantaa hänen tai muiden koulussa olevien henkeä ja terveyttä. Toisen asteen oppilaitoksilla on myös oikeus poistaa opiskelijan hallussa olevia vaarallisia esineitä.

Unkarin lainsäädännössä kurinpitokeinoja on mahdollista käyttää 10-vuotiaisiin ja tätä vanhempiin oppilaisiin. Käytettävissä olevista kurinpitokeinoista säädetään lailla ja asetuksilla. Rikkomusten tai epäasiallisen käytöksen käsittelemiseksi koulussa on aloitettava kirjallinen menettely, jossa määritellään kurinpitokeinot. Käytettävissä olevia kurinpitokeinoja ovat nuhtelu, etuoikeuksien peruuttaminen, oppilaan siirtäminen toiseen opetusryhmään tai kouluun, opiskelijan opetukseen osallistumisen epääminen ja koulusta erottaminen. Kaksi viimeksi mainittua kurinpitokeinoa ovat mahdollisia vain tahallisissa ja kaikista törkeimmissä tapauksissa. Ammatillisten oppilaitosten rangaistuksia on kahdenlaisia: kurinpitotoimia ja kurinpitorangeistuksia. Kurinpitokeinoja ovat erilaiset koulun opetushenkilöstön antamat varoitukset. Kurinpitorangeistuksia puolestaan ovat nuhtelu, tiettyjen etuoikeuksien peruuttaminen, siirtäminen toiseen opetusryhmään tai oppilaitokseen ja opiskelijan erottaminen.

Tanskan lainsäädännössä määritellään yleiset kurinpitoseuraamusten reunaehdot. Peruskoulussa käytettäviä kurinpitokeinoja ovat jälki-istunto, väliaikainen tai pysyvä siirto toiseen opetusryhmään tai kouluun, määräaikainen erottaminen ja tavaroiden haltuunotto. Myös näitä lievempien kurinpitotoimien käyttö on mahdollista. Lukioissa käytettäviä kurinpitokeinoja ovat opiskelijan poistaminen koulun tapahtumista, esineiden haltuunotto ja takavarikoiminen, tentteihin osallistumisoikeuden epääminen, kieltä siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, opiskelijan siirtäminen toiseen oppilaitokseen ja opiskelijan erottaminen. Ammatillisten oppilaitosten käytettävissä olevat kurinpitokeinot ovat samankaltaisia kuin peruskoulussa ja lukiossa.

Viron peruskouluissa ja lukioissa käytettävistä kurinpitokeinoista säädetään lain tasolla. Sääntöjä rikkovalle tai epäasiallisesti käyttäytyvälle oppilaalle voidaan määrätä erilaisia tukitoimenpiteitä ja tarjota koulun tukipalveluita. Näiden tukitoimenpiteiden lisäksi oppilaalle voidaan määrätä yksi tai useampi laissa säädetty kurinpitoseuraamus, joiden tarkoituksena on saada oppilas noudattamaan koulun sisäisiä sääntöjä ja kunnioittamaan muita sekä estää sellaisten tilan-

teiden syntyminen, jotka vaarantaisivat koulun turvallisuuden. Ammatillisia oppilaitoksia koskevassa laissa kurinpitokeinoista ei ole säädetty. Käytännössä koulut usein määräävät kurinpitokeinojen käytöstä koulujen sisäisissä säännöissä.

Itävallassa koulujen on mahdollista käyttää rangaistuksena kasvatuksellisia toimia, esimerkiksi nuhtelua, varoitusta, oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään ja oppilaan opetuksen epäämistä. Lisäksi oppilaan ja tämän huoltajan kanssa voidaan käydä kasvatuskeskusteluja. Oppilaan erottamista ei nähdä kasvatuksellisenä toimena, vaan se on mahdollista ainoastaan viime sijaisena keinoja oppilaan vakavan rikkomuksen vuoksi tai oppilaan käyttäytymisen muodostaessa uhan muille oppilaille tai koulun henkilökunnalle. Oppivelvollinen voidaan erottaa koulusta vain poikkeuksellisesti.

Portugalin opetuslainsäädännön mukaan koulujen kurinpitotoimia ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen kolmen –12 päivän ajaksi, oppilaan pysyvä erottaminen ja oppilaan siirtäminen toiseen kouluun. Oppilaan pysyvä erottaminen on mahdollista vain, jos tämä on täyttänyt 18 vuotta, sillä oppivelvollisuus Portugalissa ulottuu 18 vuoden ikään. Erottaminen ja oppilaan siirtäminen toiseen kouluun tulevat kyseeseen vain hyvin vakavissa tapauksissa.

Kaksoisrangaistavuuden kielto

Yhdenkään vertailun kohteena olleen maan opetustoimen sääntelyyn ei sisällynyt Suomen opetuslainsäädännön kaksoisrangaistavuuden kieltoa vastaava säännöstä. Suurimmassa osassa maista koulujen ja oppilaitosten kurinpitokeinot ja rikosoikeudelliset seuraamukset hahmotetaan omiksi kokonaisuuksikseen, jolloin kurinpitokeinot ovat riippumattomia rikosoikeudellisista sanktioista. Tilanteissa, joissa oppilas on tehnyt teon, joka täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja samanaikaisesti rikkoo koulun sääntöjä, voidaan oppilasta rangaista koulun käytettävissä olevilla kurinpitokeinoilla huolimatta rikosasian käsittelyn lopputuloksesta. Esimerkiksi Saksassa koulun rangaistukset nähdään ennen kaikkea kasvatuksellisinä toimenpiteinä, joilla pyritään eri tavoitteisiin kuin rikosoikeudessa.

Useimman maan opetustoimea koskevaan sääntelyyn kaksoisrangaistavuuden kieltoa ei ole sisällytetty lainkaan, mutta joissakin maissa kielto on lainsäädännössä huomioitu. Esimerkiksi Unkarin opetuslainsäädännössä kaksoisrangaistavuuden kielto estää kohdistamasta oppilaaseen useampaa rangaistusta samasta teosta. Kielto kuitenkin koskee esimerkiksi tilanteita, jossa oppilalle olisi mahdollista langettaa rangaistus sekä oppilaitoksessa että opiskelija-asuntolassa. Tällaisessa tilanteessa rangaistus tulee panna täytäntöön siellä, missä kurinpitomenettely on ensin aloitettu. Portugalin opetustoimea koskevassa sääntelyssä nimenomaisesti todetaan, että vaikka koulu kohdistaa oppilaaseen kurinpitoseuraamuksia, voi oppilas olla myös rikosoikeudellisessa vastuussa.

7 Lausuntopalautte

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos annetaan lausunnoille 3.5.—7.6.2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa lasten ja nuorten kuulemisen keväällä 2021.

8 Säännöskohtaiset perustelut

8.1 Perusopetuslaki

3 a §. *Lapsen edun ensisijaisuus.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä. Pykälässä säädettäisiin lapsen edun ensisijaisuudesta. Lapsen edun ensisijaisuus ohjaisi perusopetuksen suunnittelua, järjestämistä ja päätöksentekoa.

Lapsen edun ensisijaisuus on tällä hetkellä voimassa toiminnan järjestämistä sekä lain tulkintaa ohjaavana yleisenä oikeusperiaatteena. Säännös ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslakiin, ja tulevan näin vahvemmin osaksi kansallista sääntelyä. Säännös perustuu Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklaan, jonka mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava sekä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Harkinnassa tulee ottaa huomioon YK:n lapsen oikeuksien komitean lapsen oikeuksia koskevat linjaukset, koskien muun muassa lapsen edun ensisijaisuutta, lapsen oikeutta leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan sekä lapsen oikeutta tulla kuulluksi. Lapsen edun ensisijaisuutta koskeva säännös sisältyy myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklaan.

Säännös kytkeytyy vahvasti myös muihin perusopetuslain substanssisäännöksiin, joilla toteutetaan lapsen edun ensisijaisuutta, kuten esimerkiksi osallisuutta ja oppilaskuntatoimintaa säätelevään lain 47 a §:ään ja oppilaan työ määrää sääntelevään 24 §:ään.

Lapsen edun ensisijaisuus on koko perusopetuksen järjestämisen ja toteuttamisen läpileikkaava periaate.

35 §. *Oppilaan velvollisuudet.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oppilaan käyttäytymisvelvoitetta tarkennettaisiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi velvoite, että perusopetuksen oppilaalla olisi velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja vältettävä toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskelu ympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Esitys täsmentäisi perusopetuksen oppilaan lakisääteisiä velvoitteita. Voimassa olevassa 35 §:n 2 momentissa oppilaan käyttäytymisvelvoite sisältää veloitteet suorittaa tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyä asiallisesti. Ehdotettu sääntely täsmentäisi käyttäytymisvelvoitetta.

Sääntely olisi yhtenäinen lukiolain (714/2018) 30 §:n mukaisen sääntelyn kanssa. Voimassa olevan perusopetuslain säännöstä tarkennettaisiin velvollisuudella käyttäytyä muita kiusaamatta sekä välttämällä toimintaa, joka voisi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskelu ympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Näitä velvollisuuksia voitaisiin täsmentää perusopetuslain 29 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuissa opetuksen järjestäjän hyväksymissä järjestyssäännöissä.

36 §. *Kurinpito.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi terminologinen muutos siten, että termi *kurinpitorangaistus* muutettaisiin *kurinpitotoimeksi*. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen olisivat muutoksen myötä kurinpitotoimia. Näissä seuraamuksissa on kysymys kurinpidollista eikä rikosoikeudellista seuraamuksista, jotka voivat kohdistua vain oppilaaseen. Lisäksi kysymys on ensisijassa lievistä järjestyksen ylläpitoon liittyvistä seuraamuksista (ks. kohta 36 c §. Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun). Termi *rangaistus* viittaa rikosoikeudelliseen seuraamukseen, jonka vuoksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, että oppilaan osallistuminen opetukseen voitaisiin evätä jäljellä olevan työpäivän lisäksi enintään myös seuraavan työpäivän ajaksi. Voimassaoleva sääntely mahdollistaa opetuksesta epäämisen jäljellä olevaksi työpäiväksi.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi lisättäväksi, että epäämisen aikana oppilaalle olisi järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa epäämisen aikana ja opetukseen sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki palatessa. Oppilaalle tehtäisiin suunnitelma oppilaan tarvitsemasta tuesta. Oppilashuollon tukitoimien lisäksi suunnitelmassa määriteltäisiin ne käytännöt toimet, jolla tuettaisiin oppilaan turvallista ja hallittua palaamista opetukseen. Ehdotus vahvistaa oppilaan turvallista palaamista kouluun.

Suunnitelmaan kirjattavilla käytännön tukitoimilla turvattaisiin opetukseen palaavan oppilaan, toisten oppilaiden sekä koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevien henkilöiden turvallisuutta, ja tuettaisiin hallittua koulutyöhön paluuta. Tukitoimenpiteet voisivat liittyä esimerkiksi käytännön opetusjärjestelyihin, kuten istumisjärjestelyihin, opetusryhmän vaihtamiseen, koulunkäyntiavustajan antamaan tukeen, kasvatuskeskustelun järjestämiseen tai epäämistä edeltävän väkivaltaisen tai uhkaavan tilanteen läpikäymiseen oppilaan kanssa. Toimenpiteitä arvioitaessa ottaisiin huomioon oppilaan ikä ja kehitystaso. Esimerkiksi rikosoikeudellisessa vastuussa tai rikosoikeudellista vastuukäyä lähestyvien olevien oppilaiden kanssa voisi toimia yhteistyössä poliisin kanssa, jotta esimerkiksi rikolliseen toimintaan voitaisiin puuttua ennaltaehkäisevästi kasvatuksellisin keinoin.

36 a §. *Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava terminologinen muutos kuin 36 §:n 1 momenttiin. Termi kurinpitorangaistus ehdotetaan muutettavaksi edellä 36 §:n 1 momentin muutosta vastaavasti kurinpitoimeksi.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, että opetuksen järjestäjällä olisi velvollisuus arvioida kurinpitorangaistusta aina suhteessa oppilaan ja opiskelijan ikään ja kehitystasoon. Säännös viittaa momentissa mainittuihin kurinpitorangaistuksiin, kuten jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamiseen ja oppilaan määräaikaista erottamiseen. Rangaistusta harkitessaan tulisi ottaa huomioon sekä teon laatu että oppilaan ikäkaus ja kehitys. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että oppilaan tekoon liittyvää rangaistusta arvioitaessa tulisi huomioida oppilaan ikä ja kehitystaso. Oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen oppilaat ovat pääsääntöisesti 7–16 vuotiaita. Oppilas voisi aloittaa oppivelvollisuuden vuotta säädettyä aikaisemmin, ollessaan tällöin 6-vuotias. Yleisen tulkinnan mukaisesti perusopetuslain 26 §:ssä tarkoitettu perusopetus päättyy viimeistään sen vuoden kevätlukukauden päättyessä, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Aikuisten perusopetuksessa olevat oppilaat ovat pääsääntöisesti yli 16-vuotiaita. Toiminnan piirissä on siis varsin eri-ikäisiä lapsia ja nuoria. Iän lisäksi rangaistusta arvioitaessa on huomioita oppilaiden kehitystaso. On arvioitava ymmärtämään tekonsa tai käyttäytymisensä tosiasiallista luonnetta tai sääntöjen vastaisuutta. Ikä ja kehitystaso huomioidaan esimerkiksi rikoslaissa 3 luvun 4 §:ssä ja 6 luvun 8 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, että oppilaalla ja oppilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla olisi mahdollisuus osallistua erotetulle oppilaalle opetussuunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen.

Henkilökohtaisen suunnitelman laadinnassa oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tulisi varata mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan. Oikeus osallistua suunnitelman laadintaan tarkoittaa tosiasiallista osallistumismahdollisuutta. Oppilas ja huol-

taja tulee esimerkiksi kutsua suunnitelman laatimista koskevaan tilaisuuteen tai antaa mahdollisuus tutustua ja vaikuttaa suunnitelman sisältöön. Suunnitelman laatimista koskevaan sisältöön ei voisi hakea muutosta, vaan kyseessä suunnitelma, jolla oppilaan opetus käytännössä järjestetään erottamisen aikana. Sen sijaan erottamispäätökseen voisi hakea muutosta hallintotuomioistuimelta.

Voimassaolevan sääntelyn mukaisesti opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määrääjäksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilalle laaditaan nykytilan mukaisesti opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Ehdotettua sääntelyä perustele se, että oppilaan huoltajalla on oppivelvollisuuslain 9 §:n mukaisesti velvollisuus valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Erottamistilanteessa oppilaan huoltajan ja koulun välinen yhteistyö tiivistyy ja huoltajan velvollisuus valvoa oppilaan oppivelvollisuuden suorittamista korostuu.

Erottamispäätöksen myötä oppilaan oikeus osallistua opetukseen tosiasiallisesti estyy. Erottaminen opetuksesta vaikuttaa vahvasti oppivelvollisuuden suorittamiseen ja perusoikeuteen saada perusopetusta, jonka vuoksi ehdotetaan, että oppilas voisi halutessaan osallistua suunnitelman laadintaan. Mahdollisuus osallistua suunnitelman laadintaan korostuu varsinkin pitkäaikaisissa erottamistilanteissa. Ehdotuksella pyritään tukemaan oppilaan osallistumismahdollisuuksia ja omaa vastuuta oppivelvollisuuden suorittamisesta.

36 c §. *Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun.* Pykälä ehdotetaan kokonaisuudessaan kumottavaksi. Voimassa olevassa pykälässä säädetään lain mukaisesti kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Voimassa oleva sääntely estää kurinpitorangeistuksen määräämisen, mikäli samasta teosta on vireillä syyte tai annettu tuomioistuimen ratkaisu, lukuun ottamatta mahdollisuutta erottaa oppilas määrääjäksi, jos se oppilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua. Sääntely on jättänyt tulkinnanvaraiseksi sen, onko rikosoikeudellinen menettely mahdollista, jos asiassa on määrätty kurinpitotoimi. Voimassa olevan sääntelyn pohjaa *ne bis in idem* -sääntöön (kaksoisrangaistuksen kieltö), joka on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteista. Säännön mukaisesti ketään ei saa tutkia ja rangaista toiseen kertaan rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi. Arvio siitä, milloin kysymys on *ne bis in idem* -säännön alaan kuuluvasta rangaistusluonteisesta seuraamuksesta, on kehittynyt oikeuskäytännössä siitä ajankohdasta, kun pykälä on säädetty, eikä voimassa olevan pykälän perusteluissa ole arvioitu kurinpitomenettelyn soveltuvuutta kaksoisrangaistuksen kiellon soveltamisalaan. Näin ollen on arvioitava, ovatko tämän lain mukaiset kurinpitotoimet edellä tarkoitettulla tavalla rangaistusluonteisia.

Kysymys siitä, onko sopimusvaltiossa kurinpitomenettelyksi luokiteltavaa menettelyä pidettävä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettuna rikosasiانا, on vakiintuneesti ratkaistu niin sanottuja Engel-kriteerejä käyttäen (Engel ym. v. Alankomaat 8.6.1976). Nämä kriteerit ovat teon oikeudellinen luonnehdinta kansallisen oikeuden mukaan, teon todellinen luonne sekä määrättävissä olevan seuraamuksen luonne ja ankaruus. Jos ensimmäinen mainituista kriteereistä täyttyy eli teon katsotaan olevan kansallisen oikeuden mukaan rikoksena rangaistava, kysymys on aina rikosasiasta ja ihmisoikeussopimuksen 6(1) artikla soveltuu tilanteeseen. Jos ensimmäinen kriteeri ei täyty, asian luonnetta on arvioitava kahden viimeksi mainitun, keskenään vaihtoehtoisen seikan perusteella. Arvioitavina ovat tällöin teon rikosluonteisuus ja seuraamuksen merkitys. Jos vain yhtä kriteeriä soveltamalla ei päästä selkeään lopputulokseen, ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut tilannetta kokonaišharkinnan perusteella.

Teon rikosoikeudellista luonnetta arvioitaessa merkitystä on annettu muun ohella sille, koskeeko seuraamus kaikkia kansalaisia samalla tavoin vai onko se rajoitettu koskemaan vain tiettyä henkilöpiiriä ja onko menettelyssä määrätty rikosoikeudellisena rangaistuksena pidettävä seuraamus (esimerkiksi Jussila v. Suomi 23.11.2006, kohta 38, ja Ruotsalainen v. Suomi 16.6.2009, kohta 46), liittyykö seuraamukseen muutoin rangaistuksellinen elementti ja minkälaisia oikeushyviä seuraamuksen määräämisen mahdollistavalla säännöksellä pyritään suojaamaan (esimerkiksi Maresti v. Kroatia 25.6.2009, kohta 59). Seuraamuksen luonnetta ja ankaruutta on arvioitu asiassa määrättävissä olevan seuraamuksen perusteella, mutta myös tosiasialliselle seuraamukselle on voitu antaa merkitystä.

Perusopetuslain 36 §:ssä on säädetty kurinpidosta. Pykälän mukaan annettavia kurinpitoseuraamuksia ovat jälki-istunto, kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen, poistumaan määrääminen, opetukseen osallistumisen epääminen sekä kotitehtävien teettäminen työpäivän jälkeen valvonnan alaisena. Kurinpitorangeistuksiksi on mainitussa pykälässä määritelty kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Lain 36 c §:ssä viitataan vain kurinpitomenettelyyn, mutta ei yksilöidä mitä seuraamuksia tässä tarkoitetaan. Kaksoisrangaistavuuden kiellon osalta ei kuitenkaan ole merkittävää, miten substanssilainsäädännössä seuraamukset on määritelty, joten tässä arvioinnissa suhdetta rikosoikeudelliseen seuraamukseen on arvioitu suhteessa kaikkiin 36 §:ssä säädettyihin seuraamuksiin. Jälki-istunto, poistumaan määrääminen, opetukseen osallistumisen epääminen sekä kotitehtävien teettäminen työpäivän jälkeen valvonnan alaisena ovat lieviä ojentamisluonteisia seuraamuksia, jotka voivat kohdistua vain lain soveltamisalan piiriin kuuluviin oppilaisiin. Näin ollen näitä seuraamuksia ei voitaisi pitää rangaistusluonteisina. Myös kirjallista varoitusta on pidettävä lievänä seuraamuksena. Vaikka kirjallinen varoitus on nimetty voimassa olevassa sääntelyssä kurinpitorangeistukseksi, ei sitä voitaisi pitää sen tosiasiallinen luonne huomioon ottaen rangaistusluonteisena seuraamuksena.

Määräaikainen erottaminen on vakavin laissa oppilaalle säädetty seuraamus. Erottaminen on voimassa olevan sääntelyn mukaan mahdollista enintään kolmeksi kuukaudeksi, jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa opetuksen häiritsemistä tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan. Se on siten viimeisijainen keino puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Käytännössä erottaminen on mahdollista esimerkiksi silloin, kun oppilas häiritsee toistuvasti opetusta, käyttäytyy uhkaavasti tai väkivaltaisesti muita oppilaita, opettajia tai muita koulussa olevia henkilöitä kohtaan taikka tuhoaa koulun omaisuutta. Seuraamuksen keskeinen tarkoitus on siten turvata muiden oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, ja se on ensisijassa järjestyksen ylläpitoon liittyvä turvaamistoimen luonteinen seuraamus. Korkein oikeus on pitänyt vankeuslain mukaista kurinpitorangeistusta koskevassa ratkaisussaan järjestyksen ylläpitoa yhtenä seikkana tukemaan käsitystä, ettei kysymys ole rikosoikeudellisena rangaistuksena pidettävästä seuraamuksesta (KKO 2012:46). Mainitut seikat kokonaisuutena huomioon ottaen olisi oppilaaseen kohdistuva määräaikainen erottaminen katsottava luonteeltaan kurinpidolliseksi turvaamistoksi eikä rangaistusluonteiseksi seuraamukseksi.

Koska tämän lain mukaiset seuraamukset eivät olisi edellä mainitun arvion perusteella rangaistusluonteisia, ei tässä laissa olisi tarvetta säätää erikseen kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon tai tuomioistuimen ratkaisuun. Arvioinnissa ei ole tullut esiin myöskään muita perusteita olemassa olevalle sääntelylle. Näin ollen pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Kumoaamalla pykälä selkeytettäisiin myös oikeustilaa, jotta opetuksen järjestäjällä olisi käytössä kaikki laissa säädetyt kurinpitotoimet, joilla turvataan turvallinen oppimisympäristö. Kurinpitomenettely olisi mahdollista, vaikka samasta teosta olisi vireillä syyte tai tuomioistuimen antama rikostuomio. Ehdotettu sääntely selkeyttäisi myös sitä, että rikosoikeudellinen menettely olisi mahdollista aloittaa, vaikka teosta olisi määrätty tämän lain mukainen kurinpitoseuraamus.

36 h §. *Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi terminologinen muutos siten, että termi *kurinpitorangaistus* muutettaisiin edellä 36 §:n 1 momentin muutosta vastaavasti *kurinpitotoimeksi*.

42 §. *Oikaisuvaatimus.* Pykälän viittaus hallintolakiin ehdotetaan poistettavaksi. Lisäksi pykälän sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että ilmaus *jäljempänä* muutetaan ilmaukseksi *tässä laissa*. Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 2 momentti, johon lisättäisiin informatiivinen viittaus hallintolakiin. Ehdotetut muutokset olisivat teknisluonteisia.

42 a §. *Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi muotoon *Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen*. Pykälän 1 ja 2 momentin säännökset niistä päätöksistä, joista voi valittaa hallinto-oikeuteen, ehdotetaan poistettavaksi. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luetteloita ei pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muotoillut luettelot voivat toimia eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltona.

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa on hallinnon yleislaki, ja sen 6 §:n mukaan valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta. Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että siinä todettaisiin, että oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Lisäksi pykälässä olisi informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

42 b §. *Muutoksenhaku aika.* Pykälää muutettaisiin siten, että viittaus 42 a §:n 2 momenttiin poistettaisiin ja viittaus korjattaisiin siten, että siinä viitattaisiin 42 §:n mukaisesta oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä valittamiseen. Pykälän muotoilua muutettaisiin samalla selkeämmäksi. Muutokset ovat teknisluonteisia eikä niillä olisi vaikutusta muutoksenhakuoikeuteen.

42 e §. *Valituslupa.* Pykälä kumottaisiin tarpeettomana. Pykälän sijasta sovellettaisiin lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, jonka 107 §:n mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioista on hallinnon yleislaki, johon ei ole tarvetta viitata, jollei siitä poiketa. Muutoksella ei olisi vaikutusta o muutoksenhakuoikeuteen.

8.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta

2 §. *Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoitus.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslakiin ehdotettua 3 a §:ää vastaavasti velvoite lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottamisesta koulutusta suunnitellessa, järjestettäessä ja päätettäessä. Koska ammatillisen koulutuksen opiskelijoista suuri osa on aikuisia, säännöksessä todettaisiin selvyuden vuoksi, että säännös velvoittaisi silloin, kun koulutuksen suunnittelun, järjestämisen ja päättämisen kohteena on alle 18-vuotias opiskelija.

80 §. *Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.* Pykälään lisättäisiin uusi 6 momentti, jonka mukaan opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syylistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tuoda esiin oppilaitoksessa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän lisäksi myös koulumatkalla esiin tulevat kiusaamis- ja häirintätapaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunta voisi tarvittaessa tukea huoltajaa tai opiskelijan muuta laillista edustajaa asian kokonaisvaltaisessa

selvittämisessä ja siihen puuttumisessa myös koulumatkojen osalta esimerkiksi opiskelijahuollollisin keinoin yhteistyössä huoltajien kanssa.

85 §. Kurinpito. Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa epäämisen aikana ja opetukseen palatessa sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki palatessa. Lisäksi opiskelijalle tehtäisiin suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi. Säännös vastaisi perusopetuslain 35 §:n 3 momenttiin ehdotettua lisäystä. Kysymykseen tulisi soveltuvin osin vastaavat toimet kuin perusopetuksessa. Toisin kuin suurin osa perusopetuksen oppilaista, ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat rikosoikeudellisessa vastuussa rangaistavaksi säädettyistä teoista tai laiminlyönneistä. Tämä on otettava huomioon tukitoimia arvioitaessa, jos epäämisen perusteena on ollut teko tai laiminlyönti, josta on ilmoitettava poliisille.

88 §. Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Voimassa oleva pykälä vastaa perusopetuslain 36 c §:ää, joka ehdotetaan kumottavaksi. Voimassa olevan pykälän perusteluissa ei ole arvioitu tämän lain mukaisten kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n mukaisia opiskelijalle määrättäviä kurinpitotoimia ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen oppilaitoksesta, poistumaan määrääminen, opetuksesta epääminen sekä 86 §:ssä säädetty asuntolassa asuvaa opiskelijaa koskeva kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan on arvioitava vastaavalla tavalla kuin perusopetuslain 36 c §:n kumoamista koskevissa perusteluissa on tehty. Kirjallista varoitusta, poistumaan määräämistä sekä opetuksesta epäämistä ei voitaisi pitää myöskään ammatillisessa koulutuksessa rangaistusluonteisina seuraamuksina. Määräaikainen erottaminen oppilaitoksesta eroaa perusopetuslaissa säädetystä enintään kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta siinä, että ammatillisessa koulutuksessa erottaminen on mahdollista muiden kuin oppivelvollisten osalta enintään vuodeksi. Oppivelvollisen osalta erottaminen on mahdollista 1.8.2021 voimaan tulevan sääntelyn perusteella enintään kolmeksi kuukaudeksi. Seuraamuksen luonnetta ei ole kuitenkaan muiden kuin oppivelvollisten opiskelijoiden osalta arvioitava erottamisen keston vuoksi toisella tapaa kuin perusopetuslain mukaista määräaikaista erottamista. Kysymys on ensisijassa järjestyksen ylläpitoon liittyvästä kurinpidollisesta turvaamistoimesta. Myös asuntolasta erottamisen voidaan katsoa rinnastuvan mainitun kaltaiseen toimeen. Koska ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisissa kurinpitotoimissa ei olisi kysymys rangaistusluonteisista seuraamuksista, pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

93 §. Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpitoasiassa. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi rehtorin toimivaltaa koskeva raja. Lain voimassa olevan 85 §:n 2 momentin mukaan opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Mainittua säännöstä on muutettu 1.8.2021 voimaan tulevalla lailla siten, että oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Ehdotuksen mukaan rehtorin ei olisi mahdollista päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta. Tässä tarkoitettaisiin määräaikaista erottamista oppilaitoksesta. Rehtorin olisi siten mahdollista päättää edelleen asuntolasta erottamisesta, jos koulutuksen järjestäjä niin päättää. Ammatillisessa koulutuksessa olevan oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta päättäisi aina koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Päätöksen tekemistä oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta ei olisi perusteltua delegoida yksin rehtorin päätettäväksi, koska määräaikainen erottaminen vaikuttaa merkittävästi oppivelvollisuuden suorittamiseen ja siihen, miten oppivelvollisuuden suorittaminen turvataan erottamisen aikana. Asian käsittely monijäsenisessä

toimielimessä varmistaisi oppivelvollisen oikeusturvan toteutumisen ja tukisi oppivelvollisuuden suorittamista. Sääntely vastaisi, mitä perusopetuslain 36 a §:n 7 momentissa on säädetty perusopetuksessa olevan oppilaan määräaikaista erottamisesta päättämisestä.

Ehdotetun muutoksen jälkeen lastensuojelulain 24 §:n 2 momentissa tarkoitettuna sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi aina mahdollisuus olla edustettuna, mikäli se ei arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeeton. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä voi järjestämislupansa perusteella järjestää koulutusta useissa erillisissä toimipisteissä eli oppilaitoksissa, jotka sijaitsevat eri kuntien alueella. Tällöin viimeksi mainitussa lainkohdassa tarkoitettuna sosiaalihuollon toimielimenä pidettäisiin sen kunnan sosiaalihuollosta vastaavaa toimielintä, jonka alueella oppilaitos sijaitsee.

Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin perusopetuslain 36 a §:n 1 momenttiin ehdotettua muutosta vastaavasti, että kurinpitotoimea harkittaessa olisi otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso. Koska myös ammatillisessa koulutuksessa on paljon alle 18-vuotiaita opiskelijoita, on syytä harkinnassa ottaa huomioon opiskelijan ikä. Lisäksi pykälän 4 ja 5 momenttiin ehdotetaan muutettavan termi *kurinpitorangaistus* termiksi *kurinpitotoimi*. Tämä vastaisi perusopetuslain 36 §:n 1 momenttiin ehdotettua muutosta terminologiaan.

94 §. Opiskelijan velvollisuudet. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että opiskelijan käyttäytymisvelvollisuutta tarkennettaisiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että ammatillisen koulutuksen opiskelijalla on velvollisuus käyttäytyä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Esitys laajentaisi ja täsmentäisi voimassa olevan momentin mukaista käyttäytymisvelvollisuutta. Sääntely olisi yhtenäinen lukiolain (714/2018) 30 §:n ja sitä koskevan tässä esityksessä ehdotetun muutoksen kanssa sekä perusopetuslain 34 §:n 2 momentin muutoksen kanssa. Ehdotetun säännöksen mukaisia velvollisuuksia voitaisiin täsmentää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:n 4 ja 5 momentissa tarkoitetuissa koulutuksen järjestäjän hyväksymissä järjestyssäännöissä.

8.3 Lukiolaki

2 §. Lukiokoulutuksen tarkoitus. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi velvoite lapsen edun ensisijaisuuden huomioonottamisesta koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja päätettäessä. Lisäys vastaisi perusopetuslakiin ehdotettua uutta 3 a §:ää, ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 2 §:n 2 momenttiin ehdotettua lisäystä. Säännöksessä todettaisiin ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotettua vastaavasti, että säännös velvoittaisi silloin, kun koulutuksen suunnittelun, järjestämisen ja päättämisen kohteena on alle 18-vuotias opiskelija.

30 §. Opiskelijan velvollisuudet. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täsmennettävän. Voimassa olevassa momentissa opiskelijalle on säädetty velvollisuus välttää toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Opiskelijan ei tulisi kuitenkaan vain välttää tuollaista toimintaa, vaan opiskelijalta edellytettäisiin, ettei hän toiminnallaan vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

40 §. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Pykälään lisättäisiin uusi 7 momentti, jonka mukaan opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena

olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tuoda esiin oppilaitoksessa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän lisäksi myös koulu- matkalla esiin tulevat kiusaamis- ja häirintätapaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunta voisi tarvittaessa tukea huoltajaa tai opiskelijan muuta laillista edustajaa asian kokonaisvaltaisessa selvittämisessä ja siihen puuttumisessa myös koulumatkojen osalta esimerkiksi opiskelijahuollollisin keinoin yhteistyössä huoltajien kanssa.

41 §. Kurinpito. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan muutettavan termi *kurinpitorangaistus* termiksi *kurinpitotoimi*. Tämä vastaisi perusopetuslain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiseen terminologiaan tässä esityksessä ehdotettua muutosta. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa epäämisen aikana ja opetukseen palatessa sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki palatessa. Opiskelijalle tehtäisiin suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi. Säännös vastaisi perusopetuslain 36 §:n 3 momenttiin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 85 §:n 4 momenttiin ehdotettua lisäystä. Kuten ammatillisessa koulutuksessa, myös lukiokoulutuksessa opiskelijat ovat iältään rikosoikeudellisessa vastuussa rangaistavaksi säädettyistä teoista tai laiminlyönneistä. Tämä on otettava huomioon tukitoimia arvioitaessa, jos epäämisen perusteena on ollut teko tai laiminlyönti, josta on ilmoitettava poliisille.

42 §. Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi muotoon *Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitotoimen täytäntöönpano*. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan muutettavan termi *kurinpitorangaistus* termiksi *kurinpitotoimi*. Muutokset vastaisivat 41 §:ssä ehdotettua muutosta terminologiaan. Lisäksi mainittuun momenttiin lisättäisiin perusopetuslain 36 a §:ään ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 93 §:n 4 momenttiin ehdotettua vastaavasti, että kurinpitotoimea harkittaessa on otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso. Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättävän, ettei rehtorille voisi antaa toimivaltaa päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta. Tämä vastaisi sisällöllisesti ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 93 §:n 1 momenttiin ehdotettua muutosta.

44 §. Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Voimassa oleva pykälä vastaa perusopetuslain 36 c §:ää ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 88 §:ää, jotka ehdotetaan tässä esityksessä kumottaviksi. Voimassa olevan pykälän perusteluissa ei ole arvioitu lukiolain mukaisten kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan. Lukiolain 41 §:n mukaisia opiskelijalle määrättäviä kurinpitotoimia ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen oppilaitoksesta tai asuntolasta, poistumaan määrääminen sekä opetuksesta epäminen. Kurinpitotoimien soveltuvuutta *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan tulee arvioida vastaavalla tavalla kuin perusopetuslain 36 c §:n kumoamista koskevissa perusteluissa on todettu. Kirjallista varoitusta, poistumaan määräämistä sekä opetuksesta epäamista ei voitaisi siten pitää rangaistusluonteisina seuraamuksina. Lukiolaissa määräaikaisesta erottamisesta säädetty vastaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista sääntelyä. Myöskään määräaikainen erottaminen ei olisi rangaistusluonteinen seuraamus. Koska lukiolain mukaisissa kurinpitotoimissa ei olisi kysymys rangaistusluonteisista seuraamuksista, pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

50 §. Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi muotoon *Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen*. Pykälän sisältämä luettelo niistä päätöksistä, joista voi valittaa hallinto-oikeuteen, ehdotetaan poistettavaksi. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tällaisia luetteloita ei pitäisi sisällyttää lakiin, sillä tällaiset sallivaksi muo-

toillut luettelot voivat toimia eräänlaisena välillisenä muutoksenhakukieltona. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettu laki on hallinnon yleislaki, ja sen 6 §:n mukaan valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta. Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että siinä todettaisiin, että oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Lisäksi pykälässä olisi informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

51 §. Muutoksenhakuaika. Pykälää muutettaisiin siten, että viittaus 50 §:n 2 momenttiin poistettaisiin ja viittaus korjattaisiin siten, että siinä viitattaisiin 50 §:n mukaisesta asiasta valittamiseen. Pykälän muotoilua muutettaisiin samalla selkeämmäksi. Muutokset ovat teknisluonteisia eikä niillä olisi vaikutusta opiskelijoiden muutoksenhakuoikeuteen.

52 §. Valituslupa. Pykälä kumottaisiin tarpeettomana. Pykälän sijasta sovellettaisiin lakia oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, jonka 107 §:n mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioista on hallinnon yleislaki, johon ei ole tarvetta viitata, jollei siitä poiketa. Muutoksella ei olisi vaikutusta opiskelijoiden muutoksenhakuoikeuteen.

9 Lakia alemman asteinen sääntely

Osana lainvalmistelua valmisteltu valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen 18 §:n muuttamisesta. Asetusmuutos laajentaa opetustoimen henkilöstön henkilöpiiriä, jolla on oikeus määrätä opetusta häiritsevä tai muuten koulun järjestystä rikkova tai vilpillisesti menettelevä oppilas jälki-istuntoon, poistumaan opetustilasta sekä tehtävien suorittamisesta työpäivän jälkeen. Toimivalta asiassa ehdotetaan laajennettavaksi myös koulun rehtorille. Voimassaolevassa perusasetuksessa toimivalta edellä mainituissa toiminna on säädetty koulun opettajalle. Ehdotettu muutos ei aiheuta muutoksia perusopetuslakiin.

Asetusmuutos ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.1.2022.

10 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.8.2022.

11 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen lakien toimeenpanoa tuetaan informaatio-ohjauksella keväällä 2022.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus laativat ohjeistusta opetuksen ja koulutuksen järjestäjille säännöksen käytännön soveltamisesta ennen lukuvuoden 2022—2023 alkamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjestää lainmuutoksiin liittyvää koulutusta keväällä 2022.

Opetushallitus päivittää perusopetuksen valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet ja lukion valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet vastaamaan lainsäädäntöä.

12. Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

12 Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisesta koulutuksen kannalta keskeisiä perusoikeuksia ovat perustuslain 16 §:n mukaiset sivistykselliset oikeudet. Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) tulee voimaan 1.8.2021. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan linjannut, että koulutukset, joissa oppilas suorittaa oppivelvollisuuttaan kuuluvat perusoikeuden näkökulmasta perustuslain 16 §:n 1 momentin alaan (PeVL 43/2020 vp, s. 43) eli perusoikeuteen saada maksutonta perusopetusta. Ehdotettua sääntelyä arvioitaessa tuleekin tunnistaa, että jatkossa oppivelvollisuutta voi suorittaa muun muassa lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Kuitenkaan kaikki edellä mainittuihin koulutuksiin osallistuvat eivät ole oppivelvollisuuden piirissä, jolloin ehdotuksia arvioidaan perustuslain 16 §:n 2 momentin pohjalta.

Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää lähtökohtaisesti perusoikeusmyönteisenä. Tarkempi perustuslaillinen arviointi keskittyy opetuksesta epäämiseen ja erottamista koskevaan sääntelyyn. Lisäksi arvioidaan ehdotettua muutoksenhakua koskevaa sääntelyä suhteessa perustuslain 21 §:n oikeusturvavaatimukseen. Opetustoimen säädösten kaksoisrangaistavuuden kiellon kumoamista arvioidaan suhteessa perustuslakiin.

Opetuksesta epääminen ja erottaminen

Perusopetuslain opetuksesta epäämistä koskeva aika ehdotetun sääntelyn mukaan laajenisi jäljellä olevan koulupäivän lisäksi myös seuraavaksi päiväksi. Perusteluna opetuksesta epäämisen ajan pidentämiselle olisi se, että oppilaan paluuta takaisin opetukseen olisi mahdollista suunnitella ja tarjota oppilaalle oppilashuollon palveluita. Perusopetuksen ja toisen asteen sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa epäämisen aikana ja opetukseen sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki palatessa. Epäämisen aikana oppilaalle tehtäisiin suunnitelma oppilaan, jossa määriteltäisiin ne käytännöt toimet, jolla tuettaisiin oppilaan turvallista ja hallittua palaamista opetukseen. Koska epäämistä edeltää usein häiriökäyttäytyminen, johon ei ole ollut mahdollista puuttua lievemmillä keinoilla esimerkiksi väkivalta, vaatii opetuksen turvallinen järjestäminen usein käytännön muutoksia ja uudelleenorganisointia. Suunnitelmaan kirjattavilla käytännön tukitoimilla turvattaisiin opetukseen palaavan oppilaan, toisten oppilaiden taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevien henkilöiden turvallisuutta sekä tuettaisiin hallittua koulutyöhön paluuta. Ehdotettu sääntely turvaa osaltaan turvallista oppimisympäristöä ja terveyttä. Perusoikeudet eivät yleisesti ole katsottu olevan siten ehdottomia, ettei niitä saisi missään olosuhteissa ja missään laajuudessa rajoittaa (HE 309/1993 vp, s. 29). Oikeutta perusopetukseen saisi rajoittaa vain oikeasuhtaisesti verrattaessa hengen ja terveyden varjeluun. Hengen ja terveyden edistäminen voidaan tulkita olevan sellaisia ensisijaisia perusoikeuksia, joiden takaa myös muiden perusoikeuksien, kuten sivistyksellisten oikeuksien tosiasiallisen toteutumisen (PeVM 14/2020 ja PeVL 12/2015 vp) eli kaikkien oikeuden saada maksutonta perusopetusta. Ehdotettua muutosta voidaan pitää nykytilaa parantavana ja perusoikeuksien näkökulmasta hyväksyttävänä.

Suomen perustuslain (731/1999) 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan myös, että oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Oppivelvollisuuskoulutuksissa opetuksesta erottaminen tarkoittaa perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaisen perusoikeuden jonkinasteista

rajoittamista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että esimerkiksi rehtorin toimivalta määräaikaista erottamista koskeissa asioissa täsmennetään. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi rehtorin toimivaltaa koskeva raja. Oppivelvollisten kohdalla oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta päättäisi aina koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Päätöksen tekemistä oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta ei olisi jatkossa mahdollista delegoida yksin rehtorin päätettäväksi, koska määräaikainen erottaminen vaikuttaa merkittävästi oppivelvollisuuden suorittamiseen, perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaiseen oikeuteen saada maksutonta perusopetusta. Asian käsittely monijäsenisessä toimielimessä varmistaisi perustuslain 21 §:n oppivelvollisen oikeusturvan toteutumisen. Tältä osin ehdotettua sääntelyä pitää perustuslain mukaisena.

Edellä mainittu huomioiden voidaan tehdä johtopäätös, että oppilaan epäämiselle tai erottamiselle oppivelvollisuuskoulutuksista asetetaan perustellusti korkeammat edellytykset. Tästä esimerkkinä oppivelvollisuuslain 8§:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisesta opiskeluoikeuden määräaikaisen menettämisen aikana. Sääntely koskee perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuskoulutusta. Määräaikaisesti erotettu oppilaitoksesta tai hänen opiskeluoikeutensa on pidätetty, koulutuksen järjestäjän tulee yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Vastaava säännös ehdotetaan lisättäväksi myös perusopetuslakiin, jonka mukaisesti oppilaalla ja oppilaan huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla olisi mahdollisuus osallistua erotetulle oppilaalle opetussuunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen.

Kaksoisrangaistavuuden kieltö

Ehdotetun sääntelyn keskeisenä tarkoituksena on selkeyttää perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyttämän kaksoisrangaistavuuden kiellon (*ne bis in idem*) soveltuminen opetustoimen kurinpitösäännöksiin. Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain pykälät, joissa on säädetty mainittujen lakien mukaisten kurinpitomenettelyjen suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Koska laeissa tarkoitetuissa seuraamuksissa ei esityksessä tehdyn arvion perusteella olisi lähtökohtaisesti kysymys rangaistusluonteisina pidettävistä seuraamuksista, sääntelytarve niiden suhteesta rikosoikeudelliseen menettelyyn poistuisi. Sääntelyn suhdetta rikosoikeudelliseen menettelyyn on tarkemmin arvioitu tämän hallituksen esityksen 8.1 luvun perusteluissa. Vaikka tapauskohtaisesti voisikin tulla arvioitavaksi kurinpitotoimen soveltuvuus *ne bis in idem* -säännön soveltamisalaan, ei säättäminen tällaista tilannetta varten olisi tarkoituksenmukaista. Myös perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa sääntelyn tarpeellisuuteen toteamalla seuraamusmaksua koskevan sääntelyn osalta, ettei ole tarpeen pyrkiä täydelliseen aukottomuuteen mainitun säännön noudattamiseksi (PeVL 9/2012 vp). Tällainen pyrkimys saattaisi johtaa tarpeettoman yksityiskohtaisiin säännöksiin.

Muutoksenhaku

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain kannalta hyväksyttävistä muutoksenhakuoikeuden rajoituksista on mahdollista säätää

lakiin otettavilla yksilöidyillä muutoksenhakukielloilla (ks. esim. PeVL 20/2005 s. 8 PeVL 28/2018 vp, s. 2—3, PeVL 15/2012 vp, s. 3/II, PeVL 20/2005 vp, s. 7 ja PeVL 21/2006 vp, s. 6). Valiokunta on edellyttänyt, että muutoksenhakuoikeus olisi tämän vuoksi syytä muotoilla yleiseksi oikeudeksi (PeVL 28/2018 vp, s. 3).

Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön edellyttämät muutokset ehdotetaan tehtäväksi perusopetuslakiin ja lukiolakiin. Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää tältä osin perustuslain mukaisena.

Säätämisyjärjestys

Perustuslaki ilmaisee kuitenkin pääsäännön eli ydinsisällön, jota ei voida sääntelyvarauksen nojalla heikentää (HE 309/1993 vp, s. 5—6.). Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen puuttuvaa rajoitusta. Ehdotuksen ei voida katsoa puuttuvan kuuluvaan oikeuteen saada perusopetusta ydinalueeseen. Kun perusoikeuden ydinsisältö säilyy, voidaan esityksen katsoa olevan linjassa myös Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perustuslain 120 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991) erikseen säädetään. Ehdotettu sääntely ei koskisi Ahvenanmaalla asuvia, koska Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 14 kohdan mukaisesti Ahvenanmaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa opetusta ja oppisopimusta koskeissa asioissa.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan perusopetuslain (628/1998) 36 c §, 42 a §:n 2 momentti ja 42e §, sellaisina kuin niistä ovat 36 c § laissa 477/2003, 42 a §:n 2 momentti laissa 831/2019 ja 42 e § laissa 959/2015, *muutetaan* 35 §:n 2 momentti, 36 §:n 1 ja 3 momentti, 36 a §:n 1 ja 2 momentti, 36 h §, 42 §:n 1 momentti, 42 a §, 42 b § sellaisina kuin niistä ovat 36 §:n 3 momentti ja 36 a §:n 1 ja 2 momentti 477/2003 laissa, 36 h § laissa 1267/2013, 36 c §:n 3 momentti laissa 477/2003, 42 §:n otsikko ja 1 momentti laissa 959/2015 ja 42 b § laissa 959/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 3 a § ja 42 §:ään uusi 2 momentti, sellaisena kuin 42 § on laissa 959/2015, uusi 2 momentti seuraavasti:

3 a §

Lapsen edun ensisijaisuus

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

35 §

Oppilaan velvollisuudet

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Oppilaan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

36 §

Kurinpito

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitoa.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa

opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa tämän lain 36 h §:n mukaisesti sekä muu tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opetukseen palatessa. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Opetuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Ennen kurinpitotoimen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on varattava tilaisuus osallistua tässä momentissa tarkoitetun opetussuunnitelman perustuvan henkilökohtainen suunnitelman laatimiseen.

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

42 a §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

42 b §

Muutoksenhakuaika

Oikaisuvaatimus 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa aluehallintovirastoon, valitus hallintotuomioistuimeen 42 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä, valitus päätöksestä, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta tai määräaikaista erottamista tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

Tämä laki tulee voimaan 1 elokuuta 2022.

2.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 88 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 85 §:n 4 momentti, 93 §:n 1, 4 ja 5 momentti ja 94 §:n 2 momentti, sekä
lisätään ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin 80 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

2 §

Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoitus

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

80 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

85 §

Kurinpito

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan taikka oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa sekä muu tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opetukseen palatessa. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

93 §

Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpitotoasiassa

Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta sekä opiskeluoikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. Rehtori ei voi päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta.

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on yksilöitävä kurinpitotoimen syynä oleva teko tai laiminlyönti, hankittava tarpeellinen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 85 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle. Kurinpitotoimea harkittaessa on otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso.

Kurinpitotoimesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja opiskeluoikeuden pidättämisestä tulee antaa kirjallinen päätös ja 85 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

94 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Tämä laki tulee voimaan 1 elokuuta 2022.

3.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (714/2018) 44 § ja 52 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 30 §:n 2 momentti, 41 §:n 1 ja 3 momentti, 42 §:n otsikko sekä
1 ja 2 momentti, 50 § ja sen otsikko ja 51 §, sellaisena kuin niistä on 41 §:n 1 momentti laissa
1217/2020, sekä
lisätään 40 §:ään uusi 7 momentti seuraavasti:

2 §

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

30 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Kurinpidosta säädetään 7 luvussa.

40 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

41 §

Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitotoimia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa sekä muu tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opetukseen palatessa. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

42 §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitotoimen täytäntöönpano

Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa tarkoitettua päätöksen tekemistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuultava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Koulutuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harmitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso. Ennen kurinpitotoimen antamista on opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 41 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tulee antaa päätös ja 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta ja opiskelusta pidättämisestä sekä kirjallisen varoituksen antamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin tai koulutuksen järjestäjän niin päättäessä rehtori. Rehtorille voidaan antaa toimivalta päättää korkeintaan kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta. Rehtorille ei voida kuitenkaan antaa toimivaltaa päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitettua oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta.

50 §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetään.

51 §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus 49 §:ssä tarkoitetussa asiassa, valitus hallintotuomioistuimeen 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä, sekä valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista taikka asuntolasta erottamista määräajaksi tai lopullisesti tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Tämä laki tulee voimaan 1 elokuuta 2022.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Sanna Marin

Opetusministeri Jussi Saramo

1.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan perusopetuslain (628/1998) 36 c §, 42 a §:n 2 momentti ja 42e §, sellaisina kuin niistä ovat 36 c § laissa 477/2003, 42 a §:n 2 momentti laissa 831/2019 ja 42 e § laissa 959/2015, *muutetaan* 35 §:n 2 momentti, 36 §:n 1 ja 3 momentti, 36 a §:n 1 ja 2 momentti, 36 h §, 42 §:n 1 momentti, 42 a §:n, 42 b §, sellaisina kuin niistä ovat 36 §:n 3 momentti ja 36 a §:n 1 ja 2 momentti 477/2003 laissa, 36 h § laissa 1267/2013, 36 c §:n 3 momentti laissa 477/2003, 42 §:n 1 momentti laissa 959/2015, 42 a § laissa 831/2019 ja 42 b § laissa 959/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 3 a § ja 42 §:ään uusi 2 momentti, sellaisena kuin 42 § on laissa 959/2015, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 a §

Lapsen edun ensisijaisuus

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

35 §

35 §

Oppilaan velvollisuudet

Oppilaan velvollisuudet

Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti yhdessä oppilaan kanssa ja tarvittaessa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi.

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Oppilaan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

36 §

36 §

Kurinpito

Kurinpito

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitotoimia.

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitotoimia.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. *Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa tämän lain 36 h §:n mukaisesti sekä muu tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opetukseen palaamiseksi. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.*

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitotoimenpiteen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia teh-

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. *Opetuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso.* Ennen kurinpitotoimenpiteen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa

Voimassa oleva laki

täviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan.

Ehdotus

koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määräajaksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailiselle edustajalle on varattava tilaisuus osallistua tässä momentissa tarkoitetun opetussuunnitelman perustuvan henkilökohtainen suunnitelman laatimiseen.

36 c §

Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

(kumotaan)

Sinä aikana, jolloin oppilasta vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syyistä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.

Jos tuomioistuin on vapauttanut oppilaan syyteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syyistä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut oppilaan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syyistä määrätä kurinpitorangaistusta. Oppilas saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi, jos se oppilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

36 h §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta *siten kuin hallintolaissa säädetään*, jollei muualla laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

42 a §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta, oppilaan määräaikaista erottamista tai 31, 32 tai 33 §:ssä taikka 34 §:n 1 momentissa säädettyä etua ja oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

42 b §

42 a §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

(kumotaan)

42 b §

Muutoksenhakuaika

Valitus päätöksestä, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta, oppilaan määräaikaista erottamista taikka 42 a §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa sekä oikaisuvaatimus 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tiedoksi. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

42 e §

Valituslupa

Jollei tässä laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Muutoksenhakuaika

Oikaisuvaatimus 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa aluehallintovirastoon, valitus hallintotuomioistuimeen 42 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä, valitus päätöksestä, joka koskee oppilaalle annettavaa kirjallista varoitusta tai määräaikaista erottamista tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1 elokuuta 2022.

2.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 88 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 85 §:n 4 momentti, 93 §:n 1, 4 ja 5 momentti ja 94 §:n 2 momentti, sekä
lisätään ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin 80 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoitus

Ammatillisten tutkintojen ja ammatillisen koulutuksen tarkoitus

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. *Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.*

80 §

80 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

85 §

Kurinpito

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan taikka oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

85 §

Kurinpito

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan taikka oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. *Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa sekä muu tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opetukseen palatessa. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palautumisen tukemiseksi.*

88 §

Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.

(kumotaan)

Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangeistusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta määräajaksi tai erottaa opiskelija-asuntolasta määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpitotoasiassa

Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta sekä opiskeluoikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori.

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on yksilöitävä kurinpitorangeistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti, hankittava tarpeellinen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 85 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.

Kurinpitorangeistuksista, opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja opiskeluoikeuden pidättämisestä tulee antaa kirjallinen päätös ja 85 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Opiskelijan velvollisuudet

Menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpitotoasiassa

Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta sekä opiskeluoikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. *Rehtori ei voi päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta.*

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on yksilöitävä kurinpitotoimen syynä oleva teko tai laiminlyönti, hankittava tarpeellinen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 85 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle. *Kurinpitotoimea harkittaessa on otettava huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso.*

Kurinpitotoimesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja opiskeluoikeuden pidättämisestä tulee antaa kirjallinen päätös ja 85 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiske-
luympäristön turvallisuutta tai terveyttä.*

Tämä laki tulee voimaan 1 elokuuta 2022.

3.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (714/2018) 44 § ja 52 §,
muutetaan 2 §:n 2 momentti, 30 §:n 2 momentti, 41 §:n 1 ja 3 momentti, 42 §:n otsikko sekä
1 ja 2 momentti, 50 § ja sen otsikko ja 51 §, sellaisena kuin niistä on 41 §:n 1 momentti laissa
1217/2020, sekä
lisätään 40 §:ään uusi 7 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutuksen tarkoitus

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Lukiokoulutuksen tarkoituksena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Lisäksi koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijoille valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. *Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.*

30 §

30 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja vältettävä toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Kurinpidosta säädetään 7 luvussa.

Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja *toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.* Kurinpidosta säädetään 7 luvussa.

40 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

40 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

41 §

Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitorangeistuksia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

41 §

Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitotoimia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. *Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa sekä muu tarvitsemansa tuki epä-*

ämisen aikana ja opetukseen palatessa. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

42 §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangeistuksen täytäntöönpano

Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuuluttava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 41 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tulee antaa päätös ja 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta ja opiskelusta pidättämisestä sekä kirjallisen varoituksen antamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin tai koulutuksen järjestäjän niin päättaesssä rehtori. Rehtorille voidaan antaa toimivalta päättää korkeintaan kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta.

50 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen

42 §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitotoimen täytäntöönpano

Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuuluttava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. *Koulutuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso.* Ennen kurinpitotoimen antamista on opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 41 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tulee antaa päätös ja 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta ja opiskelusta pidättämisestä sekä kirjallisen varoituksen antamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin tai koulutuksen järjestäjän niin päättaesssä rehtori. Rehtorille voidaan antaa toimivalta päättää korkeintaan kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta. *Rehtorille ei voida kuitenkaan antaa toimivaltaa päättää oppivelvollisuuslaissa tarkoitettun oppivelvollisen määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta.*

50 §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Voimassa oleva laki

Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista, opiskelijan erottamista asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 34 tai 35 §:ssä säädettyä etua tai oikeutta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Edellä 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä.

51 §

Muutoksenhakuaika

Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, määräaikaista erottamista, asuntolasta erottamista määräajaksi tai lopullisesti, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi taikka 50 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa sekä oikaisuvaatimus 49 §:ssä tarkoitettussa asiassa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. Tässä pykälässä tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

52 §

Valituslupa

Jollei tässä laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Ehdotus

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ja muuhun tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetään.

51 §

Muutoksenhakuaika

Oikaisuvaatimus 49 §:ssä tarkoitettussa asiassa, valitus hallintotuomioistuimeen 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä, sekä valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista taikka asuntolasta erottamista määräajaksi tai lopullisesti tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaanannista.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan 1 elokuuta 2022.

